

شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های توسعه گردشگری پایدار شهری در منطقه ۴ تهران^۱

فرنگیس ترابی*، زهرا نادعلیپور**

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۱

چکیده

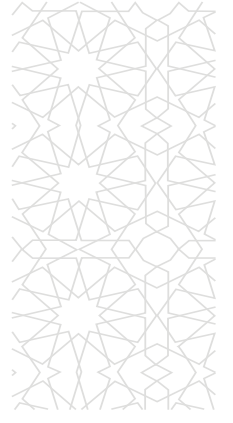
امروزه همگام با گسترش شهرنشینی، تغییرات در سبک زندگی افراد و تغییر الگوهای کار و فراغت، پدیده گردشگری شهری از اهمیت روزافزونی برخوردار است. از این منظر، شهرها در وهله اول برای شهروندان و ساکنین و در وهله دوم برای گردشگران و بازدیدکنندگان از سایر نقاط، خود به عنوان مقصد گردشگری با طیف وسیعی از جاذبه‌ها و سرگرمی‌ها عمل میکنند. هدف پژوهش حاضر، شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴ تهران است. مطالعه حاضر، یک مطالعه کیفی بوده که از روش تحلیل مضمون برای تحلیل نتایج استفاده شده است. ابزار گردآوری محتوا، مصاحبه بوده و با ۱۰ نفر از خبرگان امر مصاحبه انجام شده است. نرم‌افزار مورد استفاده به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، نرم‌افزار Maxqda نسخه ۲۰۲۰ بوده است. نتایج حاکی از آن بود که در بخش چالش‌ها، عوامل اصلی چالش‌زیرساختی، چالش اجتماعی-فرهنگی، چالش مدیریتی، چالش محیطی و چالش اقتصادی شناسایی شدند که برای هر یک از آنها کدهای فرعی نیز شناسایی گردید. همچنین در بخش فرصت‌های توسعه گردشگری، مؤلفه‌های اصلی امکانات رفاهی، جاذبه گردشگری، عوامل انگیزشی، عوامل فرهنگی و اجتماعی و نیروی انسانی شناسایی شدند. از سوی دیگر، مؤلفه‌های اقدامات آموزشی و تبلیغاتی، اقدامات زیرساختی و سیاست‌گذاری، اقدامات فرهنگی و اجتماعی، اقدامات نظارتی و بهداشتی، زیرساخت‌های ناوگان حمل و نقل عمومی و مسائل زیست‌محیطی به‌عنوان راهکارهایی به‌منظور توسعه گردشگری شناسایی شدند. همچنین چالش‌ها و موانعی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به چالش‌ها و موانع اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی فرهنگی، مدیریتی و محیطی اشاره کرد.

کلمات کلیدی: گردشگری، گردشگری شهری، چالش‌های گردشگری، فرصت‌های گردشگری، منطقه ۴ تهران.

۱. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد فرنگیس ترابی با همین عنوان است که به راهنمایی زهرا نادعلیپور در دانشکده علوم گردشگری دانشگاه علم و فرهنگ انجام شده است.

* کارشناسی ارشد بازاریابی گردشگری، دانشکده علوم گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

** نویسنده مسئول: استادیار دانشکده علوم گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

مقدمه

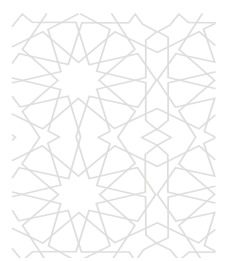
«شهرها با برخورداری از جاذبه‌های بسیار، پیوسته از کانون‌های جذب گردشگر بوده و در بطن خود، ظرفیت‌های بسیار بالایی، برای تحرک اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، از طریق گردشگری را دارا هستند. ماهیت دوگانه شهر در رابطه با گردشگری (به‌عنوان مبدأ و مقصد) به آن قابلیت بالایی اعطا می‌کند» (رهنمایی، ۱۳۹۰: ۵۵) نواحی شهری، مراکز گردشگرفرست هستند که به طور همزمان به عنوان مقصدهای گردشگری نیز عمل می‌کنند و دروازه‌هایی برای ورود به مکان‌های دیگر هستند (کیو و جولیف، ۲۰۱۲). شهرها هم مقصد هستند و هم مکان‌هایی برای عبور و مرور گردشگران (پاناسیوک^۲، ۲۰۲۰). گردشگری شهری یکی از مؤلفه‌های اصلی اقتصادی اجتماعی و جغرافیایی در توسعه کلان شهرها است و در کشورهای توسعه‌یافته پردرآمدترین نوع گردشگری محسوب می‌شود و به نوعی فرآیند رقابتی میان کلانشهرهای آن جامعه تبدیل شده است (فرجی راد و سید نصیری، ۱۳۸۹). اما همانند دیگر صنایع در مسیر این رشد با چالش‌هایی مواجه خواهد بود که می‌بایست مدیران و مسئولان با اتخاذ تدابیر لازم و سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف آن در جهت رفع این موانع برآیند.

تهران پایتخت کشور به دلیل دارا بودن امکانات و استعدادهای تاریخی، طبیعی، اجتماعی و فرهنگی ارزشمند به لحاظ گردشگری همواره مورد توجه برنامه‌ریزان شهری قرار گرفته است (باوند، ۱۳۸۵، نقل از کاظمیان و آزادی، ۱۳۹۰). توسعه پایدار گردشگری شهری در تهران، نیازمند شناسایی دقیق قابلیت‌ها و برنامه‌ریزی صحیح برای آن می‌باشد. منطقه ۴ تهران با گستره دید دامنه‌های البرز و سطوح سبز گسترده در درون و حریم منطقه همچون دره‌های سد لار، لتیان و دره‌های سرسبز فشم، اوشان و میگون و مناطق ورزشی تفریحی دربندسر، شمشک و آبعلی

در شرق کلان‌شهر تهران واقع شده است. علاوه بر وجود این عناصر زیبای طبیعی در حریم منطقه، سطح گسترده‌ای از پارک‌های جنگلی این منطقه را پوشش داده و به‌عنوان یکی از ریه‌های طبیعی شهر تهران محسوب می‌شود (سبزیلیان و بقیری، ۱۳۸۸). در این تحقیق سعی بر آن است تا با شناسایی چالش‌ها و موانع موجود و هم‌چنین تبیین فرصت‌های توسعه گردشگری در این منطقه و ارائه راهکارهای لازم، گامی مؤثر در راستای توسعه گردشگری شهری برداشته شود.

منطقه ۴ تهران به‌عنوان وسیع‌ترین منطقه تهران، جاذبه‌های بسیاری را در خود گنجانده است که پتانسیل توسعه گردشگری شهری را در تهران دارا می‌باشد بررسی فرصت‌ها و چالش‌های موجود برای توسعه گردشگری شهری در این منطقه از یک طرف، موانع و محدودیت‌های موجود را مشخص ساخته و از سوی دیگر با شناسایی فرصت‌ها، راهکارهای لازم را برای توسعه گردشگری شهری نمایان می‌سازد که با اتخاذ سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های مناسب توسط مدیران و مسئولین شهری می‌تواند به توسعه گردشگری شهری منجر شود. علاوه بر اثرات مثبت اقتصادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴ و در سطح شهر تهران، در سطح ملی نیز افزون بر تأمین اهداف اقتصادی و اجتماعی، موجب افزایش جذب گردشگر خارجی می‌شود و جاذبه‌های گردشگری در سطح بین‌المللی نیز معرفی شده و پیامدهای مثبتی را به ارمغان خواهد گذاشت. توسعه گردشگری شهری در این منطقه، علاوه بر برنامه‌ریزی برای گذران اوقات فراغت شهروندان و تأمین سلامت روحی و جسمی آنان، می‌تواند فرصت‌های شغلی بسیاری را ایجاد نموده و به کاهش آسیب‌های اجتماعی کمک نماید و در سطح سازمانی نیز با توجه به اینکه شهرداری

1. Cave and Jolliffe
2. Panasiuk

یک جاذبه گردشگری برای افراد مطرح شده است (یاوری و همکاران، ۱۳۸۹). می‌توان گفت گردشگری شهری عبارت است از مسافرت به شهر با انگیزه‌های مختلف بر پایه جاذبه‌های گوناگون، امکانات و تسهیلات شهری که در شخص ایجاد جذابیت و انگیزه می‌کند (موحد، ۱۳۸۶، نقل از آزادی، ۱۳۹۱: ۴۷). این انگیزه‌ها می‌تواند «دیدار دوستان و خویشاوندان، مسافرت‌های تجاری، حضور در نمایشگاه‌ها و کنفرانس‌ها، بازدید از میراث فرهنگی، سفرهای مذهبی، حضور در مراسم و محل حوادث، رفع مسائل درمانی بهداشتی، خریدهای تفریحی، مسائل ورزشی باشد» (همان).

گردشگری شهری حرکت سرمایه و انتقال پول و ارز را در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی را موجب شده است (یعقوب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷). مطابق با گفته محمدی ده‌چشمه، (۱۳۹۶)، مدت‌هاست که در شهرهای بزرگ دنیا گردشگری شهری جایگاه ویژه‌ای یافته است و به مقوله‌ای درآمدزا تبدیل شده است. می‌توان گفت توسعه گردشگری شهری بستری مناسب را جهت توسعه پایدار شهری، اشتغال-زایی، پرکردن اوقات فراغت شهروندان و ایجاد آگاهی لازم در آنها نسبت به گذشته تاریخی شهر و جاذبه‌های آن ایجاد می‌کند و سبب همبستگی اجتماعی و ایجاد شور و نشاط اجتماعی در شهروندان می‌شود. در حقیقت توسعه دسترسی از طریق سیستم حمل‌ونقل و فرودگاه و تأسیس اتصال‌های خطوط هوایی مستقیم، گردشگری را در مقصد، با کاهش هزینه‌های مالی و زمان بهبود می‌بخشد (کو^۲ و پاپاتودورو، ۲۰۱۷، نقل از پاپاتودورو^۲، ۲۰۲۱). «برخلاف سایر اشکال گردشگری که به گونه چشمگیری وابسته به فصل هستند، ویژگی گردشگری

عمده درآمد خود را از محل اخذ عوارض و ساخت و ساز کسب می‌نماید، توسعه گردشگری شهری در این منطقه می‌تواند به لحاظ اقتصادی درآمد هنگفتی را برای این سازمان ایجاد نماید. لذا دغدغه نویسندگان از انجام این پژوهش، پاسخ به این سؤال است که چالش‌ها و فرصت‌های توسعه گردشگری شهری در این منطقه چیست؟ بنابراین، هدف اصلی پژوهش عبارت از شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴ تهران و به دنبال آن ارائه راهکارهای لازم برای توسعه گردشگری شهری در این منطقه است.

مبانی نظری پژوهش

«مفهوم گردشگری شهری به‌عنوان دستور کار مطالعاتی در دهه ۱۹۸۰ مطرح شد. در این دهه، اهمیت گردشگری شهری با تبدیل شدن شهرها به‌عنوان مقاصد مهم گردشگری آشکار شد» (جفاری، ۲۰۰۰، نقل از آزادی، ۱۳۹۱: ۴۶). «گردشگری شهری شاخه‌ای از جغرافیای گردشگری است که سعی دارد گردشگری را به‌عنوان یک پدیده مهم و مؤثر در تغییرات شهری (کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، مدیریتی و غیره) و توسعه شهری مورد بررسی قرار دهد» (موحد، ۱۳۸۶، نقل از همان). ایوانزا (۲۰۰۰) اشاره می‌کند که ردپای گردشگری شهری را می‌توان از گرندتورها و سفرهای زیارتی قدیم گرفته تا جدیدترین بازسازی شهر پسا صنعتی، در همه جا یافت. با تغییر و تحول سیمای شهرها در عصر جدید، و عواملی چون: ساختمان‌های دیدنی، تفریحات جدید، بازسازی مجموعه‌های کهن و بافت‌های قدیمی شهری، جشنواره‌ها و رویدادهای متعدد، بهبود شرایط اقامت و تنوع امکانات، شهر و به خصوص شهرهای بزرگ به‌عنوان

شهری بهره‌مندی از وضعی ثابت از نظر توزیع زمانی است و این امر نتایج اقتصادی و سازمانی مهمی به بار می‌آورد» (کازس و پوتیه، ۱۳۸۲: ۵۶).

گردشگری علاوه بر کارکردهای اقتصادی، دستاوردهای اجتماعی سیاسی و فرهنگی را نیز به دنبال دارد. به دلیل نزدیک شدن نگرش‌ها، فرهنگ‌ها و جوامع و رویکرد و اگراییانه گردشگری در صورت سوءمدیریت و برنامه‌ریزی می‌تواند آسیب‌های فرهنگی اجتماعی و زیست‌محیطی را به بار آورد. بنابراین یکی از مهمترین کارکردهای مدیریت مقصد در گردشگری، جلوگیری و یا کاهش آسیب‌ها و گاهی تبدیل فرصت‌های آسیب به فرصت‌های رشد و پایداری است. مدیریت گردشگری در واقع مدیریت کلی و جزئی در یک یا چند مقصد گردشگرپذیر و مکان‌های گردشگرفرست با رویکردی پایدار است (نویسی، ۱۳۹۸). میدلتون و هاوکینز، (۱۹۹۸) مدیریت گردشگری را راهبردها و برنامه‌های عملیاتی می‌دانند که با هماهنگی و استفاده از روش‌های موجود به دنبال کنترل و تنظیم نمودن عرضه گردشگری و تقاضای دیدارکنندگان به منظور دستیابی به اهداف خط‌مشی‌های از پیش تعیین شده هستند (میسون، ۱۳۹۰: ۱۲۹). در فضاهای شهری، مدیریت مقصد در گردشگری فرآیندی از برنامه‌ریزی، مدیریت و هماهنگی گردشگری می‌باشد که با دخالت سازمان‌های مرتبط با مدیریت شهری صورت می‌پذیرد و از این حیث که عمده تجربه گردشگری و اقامت بازدیدکنندگان را رقم می‌زند حائز اهمیت می‌باشد و می‌بایست به نحو مطلوب مدیریت شود (رجبی، ۱۳۹۷).

امروزه شهر گردشگر، به شهری اطلاق می‌شود که تمام اتفاقاتی که در آن رخ می‌دهد و همین‌طور رشد و توسعه شهر بر اساس نیاز گردشگران است. شهر گردشگر

می‌بایست بتواند بین جامعه مهمان و میزبان ارتباط فرهنگی برقرار کند و ظرفیت فرهنگی پذیرش گردشگر را داشته باشد. در این شهر باید تمام استانداردهایی که برای شهروندان در طول روز فراهم می‌شود، برای گردشگران در ۲۴ ساعت شبانه‌روز مهیا گردد. هم‌چنین سطح خدمات در چارچوب نیازهای گردشگر باشد (یعقوب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷). در شهر گردشگر، طبقه‌بندی استانداردها برای جذب گردشگر به گونه‌ای می‌باشد که افراد کم درآمد نیز می‌توانند از این فرصت‌ها استفاده کنند. هم‌چنین در این نوع شهر، به گردشگری خلاق توجه ویژه می‌شود و ضریب امنیت نیز بالاست. از سوی دیگر دارای انعطاف‌پذیری بالا با توجه به انواع تقاضا و شرایط است و از تکنولوژی شهر هوشمند، دفاتر تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی استفاده می‌کند (همان). منابع و جاذبه‌های گردشگری مانند: مناظر و جاذبه‌های شهری، رودخانه، دره، ارتفاعات و... و مناظر و پتانسیل‌های انسان‌ساخت مثل: آثار باستانی، معماری‌های خاص، محلات و بافت‌های با ارزش تاریخی یا ویژگی فرهنگی - اجتماعی خاص، رویدادها و جشنواره‌ها و... را دارا می‌باشد. همان‌گونه که رجبی، (۱۳۹۷) بیان نموده است،

در بحث موانع و چالش‌های توسعه صنعت گردشگری، باید توجه داشت که این موانع و چالش‌ها با توجه به شرایط داخلی هرکشور یا منطقه، متفاوت است، اما به‌طور کلی موانع عمده در اجرای برنامه‌های توسعه گردشگری عبارت است از: موانع فرهنگی - اجتماعی، موانع زیربنایی، موانع دولتی، موانع و نارسایی‌های اقتصادی، موانع فرهنگی و تبلیغاتی و موانع مدیریتی و سازمانی (پاشا‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸). از سوی دیگر، «امروزه فرصت‌های گردشگری شهری نقش مهمی در جذب گردشگران به شهرها و کشورها دارند» (موحد، ۱۳۸۶؛ نقل از یعقوب‌زاده و همکاران،

این شهر می‌باشد. در خصوص کمبودها و ضعف‌ها، سند گل و شریفی‌نیا (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای به بررسی موانع توسعه گردشگری در شهرستان قائم‌شهر پرداخته‌اند و به این نتایج دست یافته‌اند که این شهرستان با کمبود امکانات زیربنایی، خدماتی، سازمانی و تبلیغاتی جهت جذب گردشگر مواجه است. حسینی (۱۳۹۴) نیز در مقاله‌ای به بررسی چالش‌ها و موانع توسعه گردشگری شهری ایلام پرداخته و به این نتایج دست یافته است که توسعه گردشگری در شهر ایلام با ۴ چالش و مانع اجتماعی- فرهنگی، امکانات زیرساختی و خدمات گردشگری، اقتصادی و مدیریتی روبه‌رو است و طبق اولویت‌بندی، عامل امکانات زیرساختی نقش پررنگی را ایفا می‌کند و پس از آن عوامل مدیریتی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی به ترتیب ایفای نقش می‌کنند. کامرانی فر و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای به شناسایی چالش‌های عمده‌ی توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی شهرستان بینالود پرداخته‌اند و به این نتایج دست یافته‌اند که به ترتیب چالش‌های مدیریتی، برنامه‌ریزی، نظارتی، فراساختاری و قانونی مهم‌ترین چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی شهرستان بینالود می‌باشند. ایمانی و همکاران (۱۳۹۴) نیز در تحقیق خود به نتایج مشابهی دست یافتند. آنها در مقاله‌ای به ارزیابی و رتبه‌بندی موانع توسعه گردشگری در شهرستان مینودشت پرداخته‌اند و به این نتایج دست یافته‌اند که به ترتیب موانع مدیریتی، اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی و محیطی مهم‌ترین چالش‌های توسعه گردشگری در این شهرستان هستند. اگرچه تمرکز تحقیق حاضر بر گردشگری شهرها و به‌طور مشخص گردشگری در مناطق شهری است، اما اگر بخواهیم با رویکردی کلی موانع توسعه گردشگری در کشور را در نظر بگیریم، می‌توان

(۱۳۹۷: ۱۱۱). همانگونه که کازس، (۱۳۸۷)، بیان داشته است «رویدادها و فرصت‌ها را می‌توان در یک طرح ترکیبی به‌عنوان یکی از عناصر مهم گردشگری معرفی کرد» (حسینی، ۱۳۹۴: ۲۴). «اهم رویدادهای فرهنگی عبارتند از: فستیوال‌ها یا جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها، همایش‌ها یا کنگره‌ها و...» (موحد، ۱۳۸۶، نقل از همان).

مروری بر تحقیقات پیشین

در زمینه فرصت‌ها و چالش‌های توسعه گردشگری، تحقیقات متعددی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود. در خصوص تحقیقات داخلی، پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به بررسی و تحلیل چالش‌های توسعه گردشگری تاریخی- فرهنگی از دیدگاه جامعه محلی شهر خوی پرداخته‌اند و به این نتایج دست یافته‌اند که شاخص‌هایی مانند امکانات زیرساختی و زیربنایی دولتی، بهداشت و کیفیت محیط، جاذبه‌های گردشگری و مدیریت شهری، از جمله چالش‌های توسعه گردشگری تاریخی- فرهنگی از دیدگاه جامعه محلی در شهر خوی می‌باشد و اقدامات کالبدی انجام‌شده در راستای توسعه گردشگری تاریخی- فرهنگی، مناسب و کافی نبوده است. از سوی دیگر، محمدی ده چشمه (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای ضمن شناخت و معرفی برخی از توانمندی‌ها و جاذبه‌های گردشگری شهرکرد، نگاهی راهبردی به تنگناها و مشکلاتی که فراروی گردشگری شهر شهرکرد می‌باشد، پرداخته است و به این نتایج دست یافته است که شهرکرد به رغم برخوردار بودن از ظرفیت‌های بالای گردشگری در بخش تاریخی و طبیعی با کمبود امکانات زیربنایی و رفاهی و ضعف تبلیغاتی مواجه است. از سوی دیگر دارای فرصت‌های اشتغال‌زایی برای جوانان تحصیل کرده و ورود ارز و سرمایه‌گذاری برای

به تحقیق گل قامت راد (۲۰۱۹) اشاره نمود. وی در مقاله‌ای با رویکردی استراتژیک به شناسایی موانع توسعه گردشگری در ایران پرداخته است و به این نتایج دست یافته است که مسائل سیاسی، اقتصادی، زیربنایی و برخی موانع قانونی در سفر به ایران، موانع اصلی توسعه گردشگری در ایران هستند و در این میان موانع سیاسی از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. از سوی دیگر در خصوص تحقیقات خارجی، هاتیپوگلو^۱ و همکاران (۲۰۱۴)، در مقاله‌ای به بررسی موانعی که ذینفعان در طی روند برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری در منطقه تراکیه^۲ در ترکیه با آنها مواجه می‌شوند، پرداخته است و به این نتایج دست یافته‌اند که فقدان ساختارهای نهادی برای همکاری مؤثر، کوتاه‌بینی ذینفعان، عدم جهت‌گیری استراتژیک و تمرکز مالی بر اساس منافع شخصی مهمترین موانع هستند. همچنین، ام بایوا^۳ و همکاران (۲۰۰۷)

در پژوهشی به بررسی مسایل و چشم‌اندازهای گردشگری شهری در گابورون و ماون، در بوتسوانا^۴ پرداختند. یافته‌های آنها نشان داد که دلیل فقدان بازار داخلی قابل توجه، توسعه و بازاریابی ضعیف جاذبه‌های گردشگری و عدم انسجام خط مشی‌ها و طرح‌های گردشگری کلان، گردشگری شهری در بوتسوانا تاحدی ضعیف است. برخی از پژوهشگران نیز دیدگاه جامع‌تری نسبت به بحث گردشگری شهری داشته‌اند، به عنوان مثال، پیچ و هال (۲۰۰۲) بررسی گسترده‌ای از پیشرفت‌های حاصل شده در گردشگری شهری در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه انجام داده‌اند. تمرکز آنها بر تقاضا و عرضه گردشگری شهری از منظر مدیریت بوده است. یافته‌های آنها طلاعات مفیدی در مورد مدیریت گردشگری شهری ارائه می‌دهد. در جدول شماره ۱ به‌طور خلاصه پیشینه پژوهش بیان شده است:

جدول ۱- خلاصه پیشینه پژوهش

مؤلف و سال	عنوان	نتیجه پژوهش
پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)	مدل‌سازی و معادلات ساختاری موانع و چالش‌های توسعه گردشگری تاریخی- فرهنگی از دیدگاه جامعه محلی مطالعه موردی: آرامگاه شمس تبریزی در خوی	شاخص‌های امکانات زیرساختی و زیربنایی دولتی، بهداشت و کیفیت محیط، جاذبه‌های گردشگری و مدیریت شهری، چالش‌های توسعه گردشگری تاریخی- فرهنگی از دیدگاه جامعه محلی شهر خوی می‌باشند و اقدامات کالبدی انجام‌شده در راستای توسعه گردشگری تاریخی- فرهنگی به ویژه از طریق شمس تبریزی مناسب و کافی نبوده است.
گل قامت راد (۲۰۱۹)	رویکردی استراتژیک به موانع توسعه گردشگری در ایران	مسائل سیاسی، اقتصادی، زیربنایی و برخی موانع قانونی در سفر به ایران، موانع اصلی توسعه گردشگری در ایران هستند و در این میان موانع سیاسی از اهمیت بیشتری برخوردار هستند.
محمدی ده چشمه (۱۳۹۶)	تحلیل راهبردی تنگناها و فرصت‌های توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر شهرکرد)	شهرکرد به رغم برخوردار بودن از ظرفیت‌های بالای گردشگری در بخش تاریخی و طبیعی با کمبود امکانات زیربنایی و رفاهی، ضعف تبلیغاتی مواجه است. از طرف دیگر دارای فرصت‌های اشتغال‌زایی برای جوانان تحصیل کرده شهرکرد و ورود ارز و سرمایه‌گذاری برای شهر کرد می‌باشد.

3. Mbaiwa

4. Gaborone and Maun, Botswana

1. Hatipoglu

2. Thrace

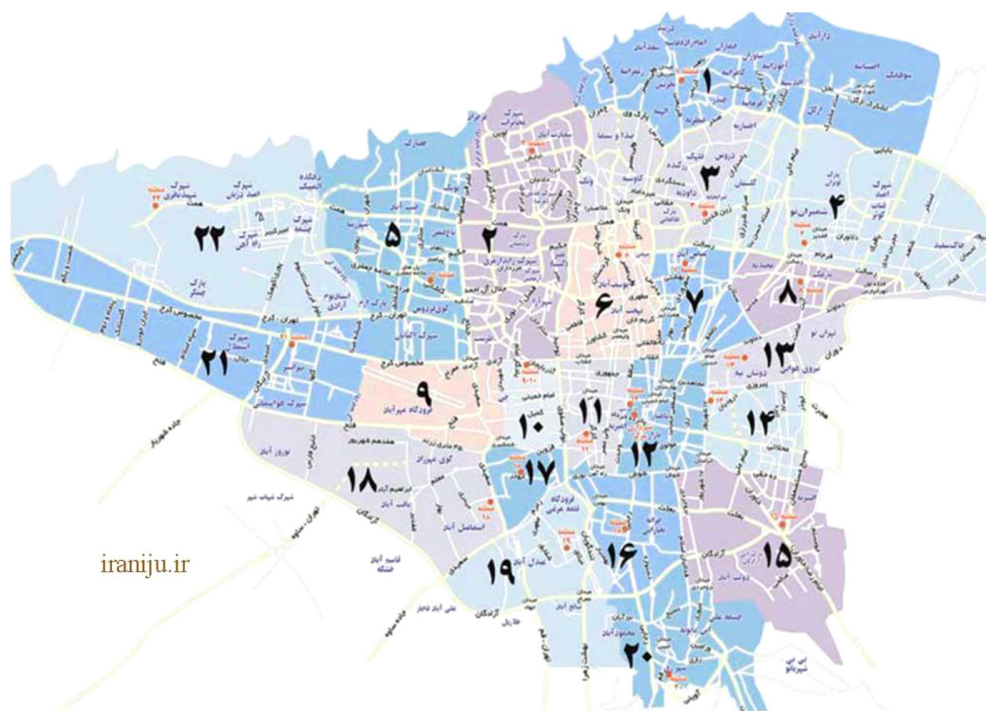
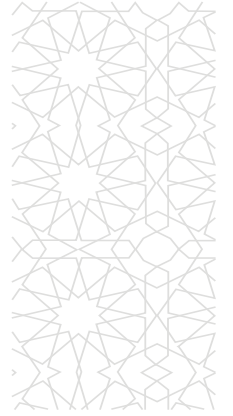
مؤلف و سال	عنوان	نتیجه پژوهش
سندگل و شریفی نیا (۱۳۹۵)	بررسی موانع و مشکلات توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهرستان قائم شهر)	این شهرستان با کمبود امکانات زیربنایی، خدماتی، سازمانی و تبلیغاتی جهت جذب گردشگر مواجه است.
حسینی (۱۳۹۴)	بررسی چالش‌ها و موانع توسعه گردشگری شهری ایلام	توسعه گردشگری در شهر ایلام با ۴ چالش و موانع اجتماعی - فرهنگی، امکانات زیرساختی و خدمات گردشگری، اقتصادی و مدیریتی روبه‌رو است
کامرانی فرو همکاران (۱۳۹۴)	تحلیل چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان بینالود)	چالش‌های مدیریتی، برنامه‌ریزی، نظارتی، فرا ساختاری و قانونی مهم‌ترین چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی شهرستان بینالود می‌باشند.
ایمانی و همکاران (۱۳۹۴)	ارزیابی و رتبه بندی موانع توسعه گردشگری در شهرستان مینودشت	به ترتیب موانع مدیریتی، اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی و محیطی مهمترین چالش‌های توسعه گردشگری در این شهرستان هستند
هاتیبوگلو و همکاران (۲۰۱۴)	موانع درگیر شدن سهامداران در برنامه‌ریزی گردشگری پایدار: مورد منطقه تراکیه در ترکیه	فقدان ساختارهای نهادی برای همکاری مؤثر، کوتاه‌بینی ذینفعان، عدم جهت‌گیری استراتژیک و تمرکز مالی بر اساس منافع شخصی مهمترین موانع هستند.
محرابی و همکاران	بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری در جمهوری اسلامی ایران	۷ عامل ۱. زیربنایی ۲. سیاسی ۳. فرهنگی ۴. دولتی ۵. انسانی ۶. مدیریتی و ۷. اقتصادی مهم‌ترین موانع هستند

بررسی پیشینه موضوع نشان می‌دهد که تحقیقات متعددی در زمینه توسعه گردشگری شهری صورت گرفته است که در این میان، برخی تنها به بررسی فرصت‌ها و چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی و تاریخی پرداخته‌اند. آنچه از مرور این تحقیقات استنباط می‌شود، این است که در کنار امکانات و فرصت‌های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری، چالش‌ها و موانعی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به چالش‌ها و موانع اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی فرهنگی، مدیریتی و محیطی اشاره نمود.

معرفی منطقه مورد مطالعه

منطقه ۴ تهران با گستره دید دامنه‌های البرز و سطوح سبز گسترده در درون و حریم منطقه همچون دره‌های سد لار، لتیان و دره‌های سرسبز فشم، اوشان و میگون و مناطق ورزشی تفریحی دربندسر، شمشک و آبلعی در شرق کلان شهر تهران واقع شده است. گسل‌های شیان، کوثر، ده نارمک در منطقه ۴

شهرداری تهران وجود دارند. شهرداری منطقه ۴ به‌عنوان یکی از پرجمعیت‌ترین، وسیع‌ترین، مهاجرپذیرترین، پرساخت و سازترین مناطق، دارنده بزرگترین حریم با دارا بودن پارک جنگلی لویزان و همچنین با ویژگی‌هایی چون وجود نابرابری اجتماعی - اقتصادی شدید در آن، جوان بودن میانگین سنی جمعیت، وجود اقشار آسیب‌پذیر در محله‌هایی همچون خاک سفید، شمیران نو، شیان از سایر محله‌های تهران قابل تمایز و تفکیک است (خسروی و همکاران، ۱۳۹۳). از جمله ویژگی‌ها این منطقه عبارت است از: وجود زیباترین عناصر طبیعی اطراف تهران در حریم منطقه، دارا بودن یکی از بزرگترین حریم‌های شهر تهران، دارا بودن یکی از مهمترین ورودی و خروجی‌های تفریحی، سطح گسترده پارک‌های جنگل در منطقه، وجود سطح قابل ملاحظه‌ای از اراضی بایر در منطقه، وجود فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای ویژه در سطح منطقه، نقش استراتژیک در تأمین آب و برق شرق تهران و وجود اراضی گسترده دارای کاربری آموزش عالی.

شکل ۱. موقعیت منطقه ۴ در شهر تهران^۱

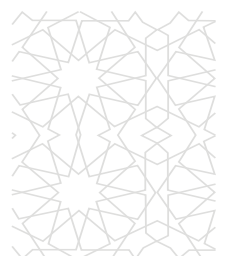
شکل ۲. نقشه منطقه ۴ تهران^۲

مکتوبات مرتبط با موضوع تحقیق پرداخته شد. در بخش مطالعات میدانی از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. به این ترتیب که سؤالات از قبل مشخص بود، اما پاسخ‌دهندگان در ارائه پاسخ و بحث بیشتر آزاد بودند و هرکجا لازم بود برای روشن‌تر شدن ابعاد موضوع، سؤالات اضافه‌تری نیز

روش‌شناسی پژوهش

روش انجام پژوهش در تحقیق حاضر، کیفی و نوع تحقیق کاربردی است. از سوی دیگر، روش تحلیل مورد استفاده در این تحقیق، روش تحلیل مضمون می‌باشد. در بخش مطالعات کتابخانه‌ای، به مطالعه و واکاوی تحقیقات پیشین در قالب مقالات، پایان‌نامه‌ها، گزارشات و

1. Iraniju.ir
2. https://memarifile.com

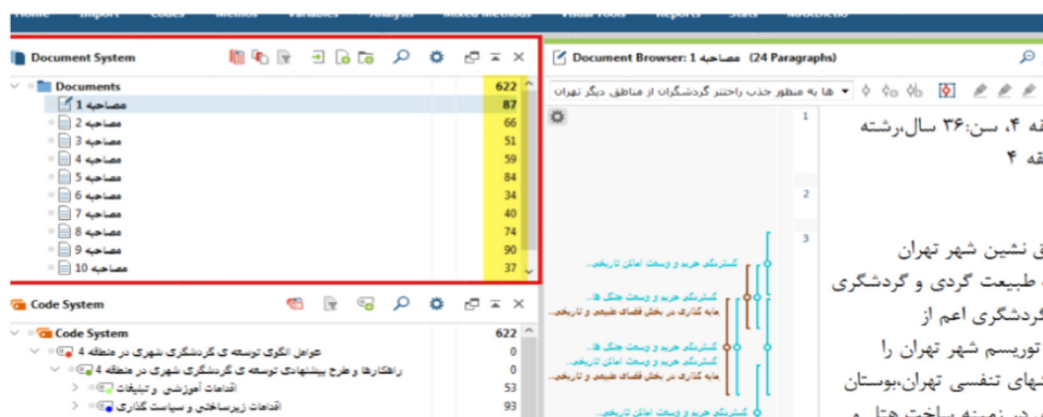
مدیریت سلامت شهری، مدیریت راهبردی، مدیریت ارتباطات اجتماعی، مدیریت فرهنگی و تاریخ تحصیل نموده‌اند. همچنین ۲ نفر بین ۱۰ تا ۱۵ سال و ۸ نفر بالای ۱۵ سال سابقه فعالیت داشتند. اکثر کارشناسان در شهرداری و ارگان‌های مربوطه مشغول به کار بوده‌اند.

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر، ابتدا تمام عوامل استخراج‌شده از فایل‌های مصاحبه، به‌عنوان کد در نظر گرفته شد. سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از کدها، آنها در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی می‌گردند. به این ترتیب مفاهیم (تم‌های) پژوهش شکل داده می‌شود. شکل ۱ کدگذاری باز که شامل ۱۰ فایل مصاحبه بوده را نمایش می‌دهد.

پرسیده می‌شد. از آن‌جا که جامعه آماری مورد نظر در این تحقیق کارشناسان، مدیران و مسئولین شهرداری و کارشناسان و خبرگان گردشگری می‌باشند، روش انتخاب نمونه در پژوهش حاضر، نمونه‌گیری هدفمند بوده است. تعداد ۱۰ نفر از کارشناسان و خبرگان انتخاب شدند و ملاک این تعداد، رسیدن به اشباع نظری بوده است. نرم‌افزار مورد استفاده جهت تحلیل داده‌های کیفی در این پژوهش، نرم‌افزار مکس کیودی ای بوده است.

از میان ۱۰ فرد مصاحبه‌شونده، ۶ نفر مرد و ۴ نفر زن بوده‌اند. همچنین بر اساس تفکیک مقطع تحصیلی، ۲ نفر دارای مدرک کارشناسی، ۳ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۵ نفر با مدرک دکتری بوده‌اند. همچنین از نظر رشته تحصیلی، دو نفر با رشته مدیریت دولتی، و سایرین با ۱ فراوانی در رشته‌های مطالعات زنان، علوم اجتماعی،

شکل ۱- کدگذاری باز در نرم‌افزار مکس کیودی ای

ذکر شده، مقابل هر فایل مصاحبه یک عددی است که بیانگر تعداد کدهای استخراج‌شده از همان سند می‌باشد. بر اساس یافته‌های جدول ۲ بیشترین بخش‌های کدگذاری شده مربوط به مصاحبه‌شونده شماره نهم با ۹۰ بخش کدگذاری شده و کمترین آن مربوط به مصاحبه‌شونده شماره ششم با ۳۴ بخش کدگذاری شده است. در جدول ۲ تعداد کدهای استخراج‌شده از هر ۱۰ فایل مصاحبه ارائه شده است.

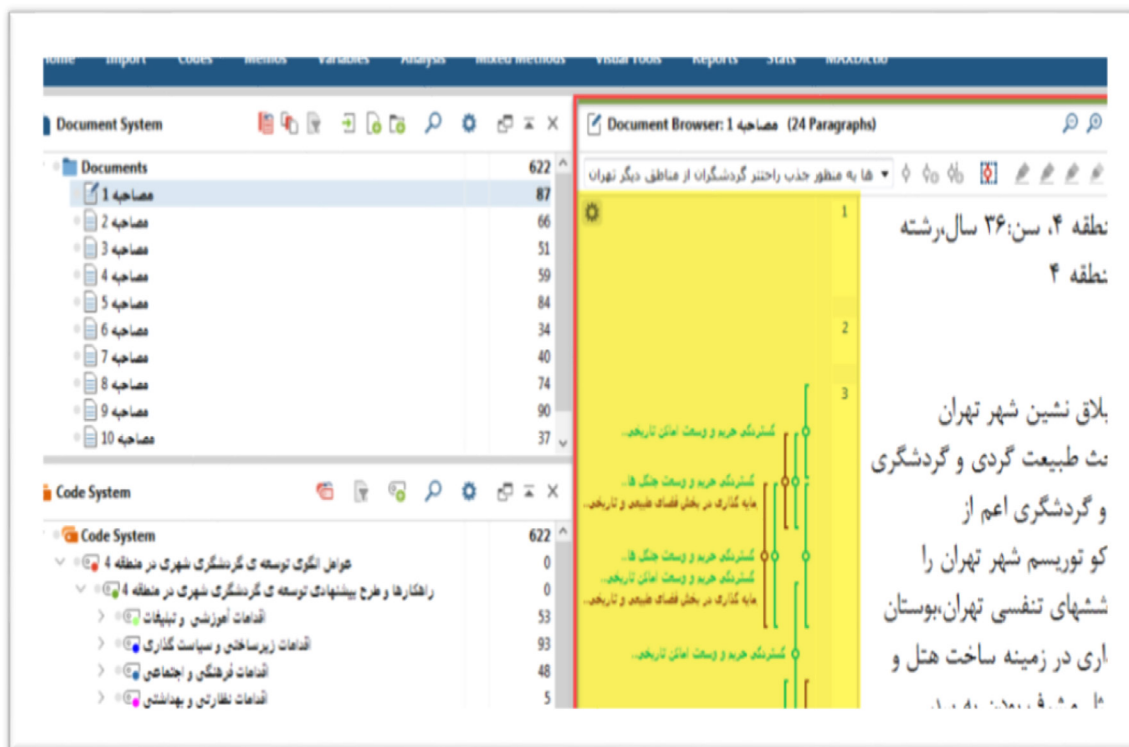
مطابق با یافته‌های تصویر فوق که کدگذاری باز را نشان می‌دهد، ۱۰ فایل مصاحبه گردآوری شده تجزیه و تحلیل شده است. در مجموع، از میان این فایل‌ها، ۶۶۲ بخش کدگذاری شده است. بخش‌های کدگذاری شده همان بخش‌هایی از متون است که بارها ممکن است به بخشی از محتوا تخصیص داده شود. این تعداد همان بخش‌های کدگذاری شده در پنجره Retrieved Segments است. همچنین در پنجره

جدول ۲- تعداد کدهای استخراج شده از هر فایل مصاحبه

مصحبه شونده	فراوانی کدهای استخراج شده	مصاحبه شونده	فراوانی کدهای استخراج شده
۱	۸۷	۶	۳۴
۲	۶۶	۷	۴۰
۳	۵۱	۸	۷۴
۴	۵۹	۹	۹۰
۵	۸۴	۱۰	۳۷
کل بخش های استخراج شده		۶۲۲	

در شکل ۲، کدگذاری محوری نمایش داده شده است.

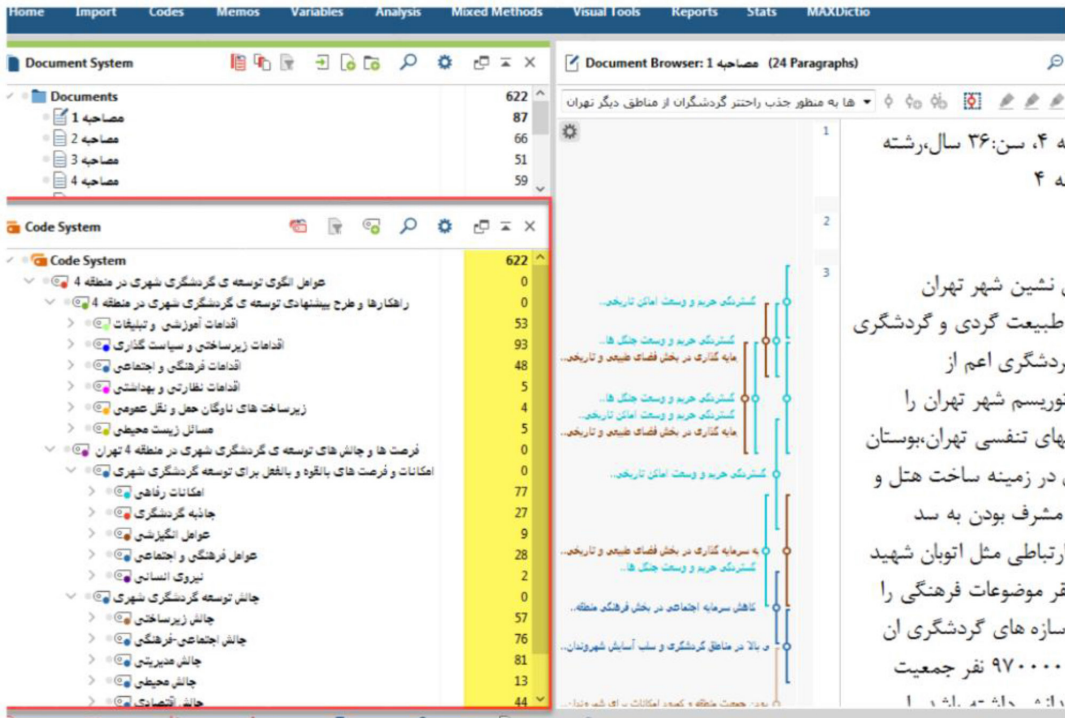

شکل ۲- کدگذاری محوری در نرم افزار مکس کیوددی ای

مکس کیودا نشان می دهد. مطابق با این شکل، ۶۲۲ بخش با این کدها کدگذاری در قالب ۱۶ تم اصلی استخراج شد.

مرحله بعدی در کدگذاری با نرم افزار مکس کیوددی ای به روش تحلیل محتوای کدگذاری انتخابی است. شکل ۳ کدگذاری انتخابی پژوهش حاضر را در فضای نرم افزار

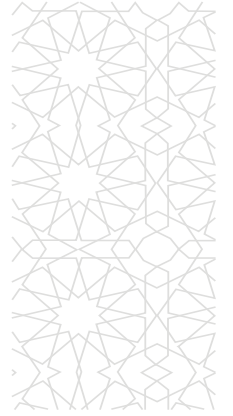
شکل ۳- کدگذاری انتخابی در نرم‌افزار مکس کیود دی ای

پژوهش را انجام می‌داد به نتایجی می‌رسید که در پژوهش حاضر استخراج شده است. یکی از شاخص‌های پایایی پژوهش کیفی، ارزیابی دو یا چند سند از حیث ارجاع به شاخصی خاص است. نرم‌افزار maxqda از چنین قابلیت‌های برخوردار است. برای ارزیابی پایایی مرحله فرا ترکیب دو فایل مصاحبه شماره ۹ و ۱ با یکدیگر بر اساس گزینه Inter-code agreement نرم‌افزار مکس کیود دی ای از نظر کدهای استخراج شده مقایسه گردید خروجی آن ضریب کاپا (۰/۸۹۹) بوده که بیش از مقدار قابل قبول به دست آمد. این مقدار به معنای پایایی پژوهش است. همچنین ضریب معناداری کمتر از ۰/۰۵، گویای وجود رابطه کدگذاری میان دو فایل مصاحبه ۹ و ۱ بررسی شده است. مطابق با یافته‌های شکل ۴، توزیع کدهای استخراج شده از میان ۱۰ فایل مصاحبه نمایش داده شده است. شایان ذکر است که هر فراوانی در قالب یک مربع آبی نمایش داده شده است. از آنجایی که میزان پراکندگی

تم‌های استخراج شده عبارت‌اند از: اقدامات آموزشی و تبلیغات، اقدامات زیرساختی و سیاست‌گذاری، اقدامات فرهنگی و اجتماعی، اقدامات نظارتی و بهداشتی، زیرساخت‌های ناوگان حمل و نقل عمومی، مسائل زیست‌محیطی از بخش راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴؛ امکانات رفاهی، جاذبه گردشگری، عوامل انگیزشی، عوامل فرهنگی و اجتماعی، نیروی انسانی از بخش امکانات و فرصت‌های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری؛ چالش زیرساختی، چالش اجتماعی- فرهنگی، چالش مدیریتی، چالش محیطی، چالش اقتصادی از بخش چالش توسعه گردشگری شهری.

پایایی و اعتبار مدل و اشباع نظری یافته‌ها

در پژوهش کیفی منظور از اعتبار، مفاهیمی همچون دفاع پذیری، باورپذیری، تصدیق‌پذیری و حتی بازتاب‌پذیری نتایج تحقیق صورت گرفته است که اگر فرد دیگری این

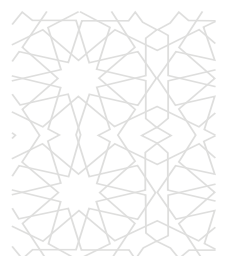
روی موضوع تحلیل بسیار مطلوب و بالاست و فرد مصاحبه‌کننده در پژوهش حاضر با این تعداد از فایل‌های گردآوری‌شده به اشباع نظری رسیده است.

کدها در شکل زیر از میان ۱۰ فایل برای کدهای استخراج‌شده متناظر با آن دارای یکنواختی مطلوبی می‌باشد لذا می‌توان نتیجه گرفت که توافق افراد مصاحبه‌شونده

عوامل الگوی توسعه‌ی گردشگری شهری در منطقه 4

Code System	مصاحبه 1	مصاحبه 2	مصاحبه 3	مصاحبه 4	مصاحبه 5	مصاحبه 6	مصاحبه 7	مصاحبه 8	مصاحبه 9	مصاحبه 10
الگوی توسعه‌ی گردشگری شهری در منطقه 4										
توسعه‌ی گردشگری شهری در منطقه 4										
اندامات آموزشی و تبلیغاتی										
متخصص در نهادهای گردشگری										
تیب شهروندان به بازدید از اماکن										
سرای محلات به صورت خودجوش										
زی و حضوری در امر گردشگری										
ی و بالا بردن آگاهی گردشگری										
بوی سازمان‌ها در اماکن تاریخی										
دشگری در جلسات اولیا و مربیان										
رژس صنایع دندنی منطقه 4 تهران										
تورها گردشگری برای آینده نو										
گردشگری به گردشگران نوروزی										
به مردم از طریق آموزش و پرورش										
اندامات زیرساختی و سیاست‌گذاری										
گردشگران از مناطق دیگر تهران										
منطقه 4 از تسهیلات گردشگری										
درآمدهایی در مناطق گردشگری										
خصوصی (بام‌اند) در شرق تهران										
عه گردشگری در اولویت سازمان										
پرداری و سازمان میراث فرهنگی										
ت نهاد مسئول و مجری در منطقه										
مایت و استفاده از پتانسیل محلات										
گری از سوی شهرداری منطقه 4										
ت بر امر گردشگری در منطقه 4										
نای گردشگری در منطقه 4 تهران										
قل و مشخص به حوزه گردشگری										
ی ادارات گردشگری و شهرداری										
مختلف منطقه از سوی شهرداری										
ت خنثی به اماکن گردشگری بویا										
گردشگری و تاریخی برای عموم										
منطقه با ظرفیت بالای 2000 نفر										
با تدوین اعتبار و استراتژی مفید										
ای لازم برای تورهای گردشگری										
امه ریزگی‌شده و آموزش تخصصی										
لوب نمودن هزینه‌ها در شهرداری										
نولی و ذریع در حوزه گردشگری										
اندامات فرهنگی و اجتماعی										
اندامات نظارتی و بهداشتی										
ساخت‌های ناوگان حمل و نقل عمومی										
مسائل زیست محیطی										
ه‌ی گردشگری شهری در منطقه 4 تهران										
بالمثل برای توسعه گردشگری شهری										
امکانات رفاهی										
جاذبه گردشگری										
عوامل انگیزشی										
عوامل فرهنگی و اجتماعی										
نیروی انسانی										
جانش توسعه گردشگری شهری										
جانش زیرساختی										
جانش اجتماعی-فرهنگی										
جانش مدیریتی										
جانش محیطی										
جانش اقتصادی										

شکل ۴- میزان توافق (اشباع نظری) میان شاخص‌های مختلف در میان اسناد مختلف در نرم‌افزار Maxqda

جدول ۴ میزان توافق افراد مصاحبه‌شونده بر اساس ۱۰ فایل مصاحبه با استفاده از ضریب کاپا (KAPA) را نشان می‌دهد. مقدار به دست آمده برای شاخص کاپا برابر است با مقدار ۰٫۸۹۹ که مقدار انحراف معیار بالای ۰٫۴۶۶ را به خود تخصیص داده است. برای معنی‌داری این ضریب می‌توانیم بر اساس دو معیار تی ویو (T-VALUE) و آماره پی ویو (P-VALUE) نتیجه‌گیری کنیم به این

شکل که باید برای شاخص اول عدد بالای ۱٫۹۶ و برای شاخص دوم باید کمتر از ۰٫۰۵ باشد. از آنجایی که دو مقدار ۵٫۷۳۸ بالاتر از ۱٫۹۶ بوده و مقدار پی ویو حاصل شده برابر با ۰٫۰۰۱ بوده و بسیار کوچک‌تر از سطح خطای ۵ درصد است می‌توانیم ادعا کنیم که آزمون توافق بر اساس ضریب کاپا در سطح بسیار قابل قبولی قرار دارد.

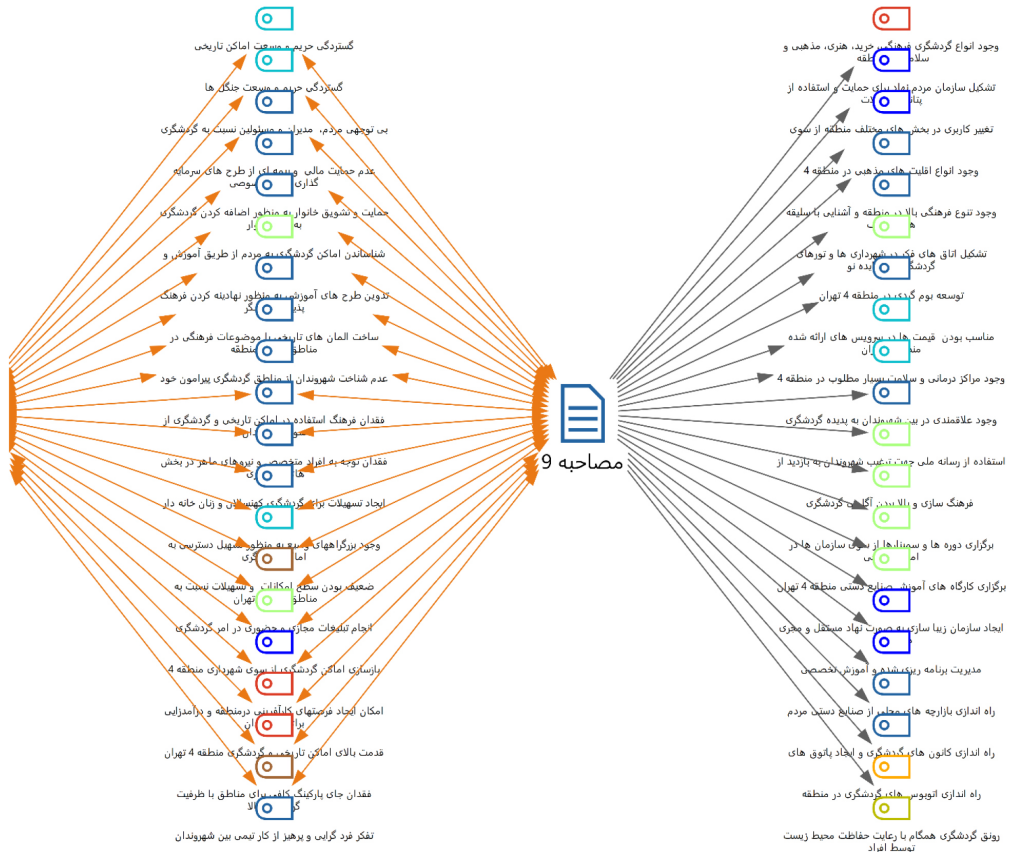
جدول ۳- آزمون توافق کدگذاری میان مصاحبه‌شونده ۹ و ۱

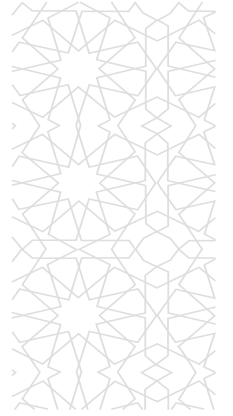
مقدار	انحراف معیار برآوردی ^a	برآورد ^b T	معناداری برآورد (Sig)
Kappa	۰٫۸۹۹	۵٫۷۳۸	۰٫۰۰۱
Measure of agreement			
N of Valid Cases			

a. Not assuming the null hypothesis
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis

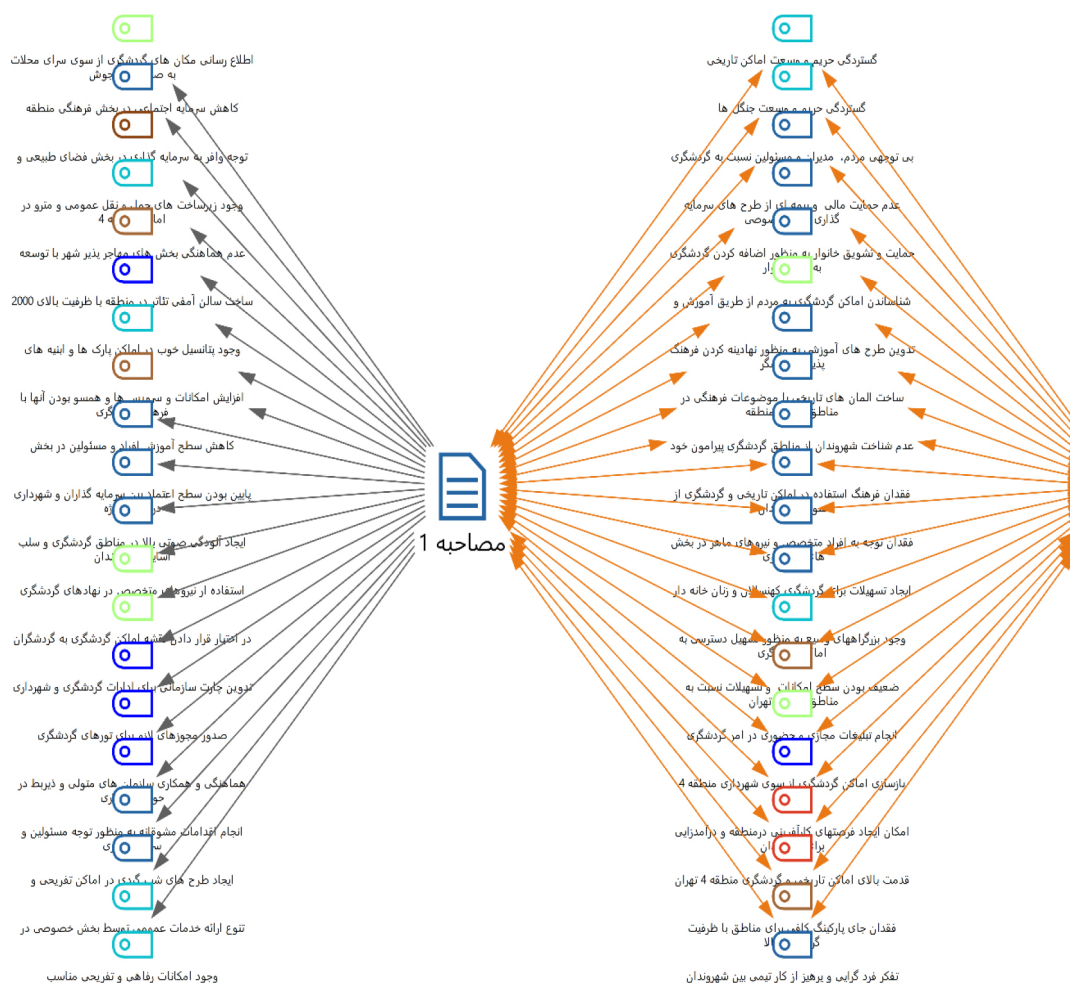
همچنین در مدل دوگانه نرم‌افزار مکس کیود دی ای، دو مصاحبه ۱ و ۹ با یکدیگر

مشاهده شدند که نتایج به صورت نمودار ۱ ارائه شده است.

Two-Cases Model

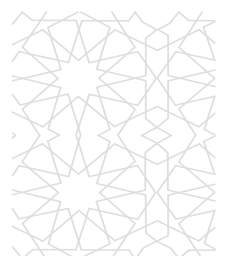

نمودار ۱- مدل Two cases model در نرم افزار مکس کیوددی ای برای مصاحبه شماره ۹ و ۱

از یافته‌های این پژوهش به صورت آماری نشان داده می‌شود. شکل ۵ میزان توزیع کدهای استخراج شده از بین ۱۰ فایل مصاحبه را نشان می‌دهد. اعدادی که به صورت درصد گزارش شده‌اند بیانگر این است که کد مورد نظر بر اساس فایل مصاحبه شونده چه مقدار با همان کد منتخب، کدگذاری شده است. برای مثال اگر به سطر SUM نگاه کنیم، بیشترین کدهای استخراج شده مربوط به مصاحبه شونده شماره ۹ با ۱۲/۶ درصد است. همچنین هر سلول بیانگر فراوانی بالای آن کد در فایل مصاحبه شونده متقاطع آن را نشان می‌دهد به معنای تعداد تکرار بالاست.

بر اساس نمودار فوق، آن دسته از کدهایی که در وسط رار دارند و با پیکان دوسویه نمایش داده شده‌اند، همانند کدهایی هستند که بین دو مصاحبه شونده ۱ و ۹ مشترک بوده و هریک از آنها به این کدها اشاره کردند. کدهایی که در سمت راست مصاحبه شونده ۹ قرار دارند، کدهایی هستند که تنها فرد مصاحبه شونده شماره ۹ به آنها اشاره کرده و از سوی مصاحبه شونده ۱ اشاره نشده است. لذا این امر برای مصاحبه شونده ۱ نیز صدق می‌کند و بالعکس.

در این مرحله از پژوهش، یافته‌های حاصل از مراحل قبل ارائه می‌شوند. از روش آنتروپی شانون، میزان پشتیبانی پژوهش‌های گذشته

	مصاحه 1	مصاحه 2	مصاحه 3	مصاحه 4	مصاحه 5	مصاحه 6	مصاحه 7	مصاحه 8	مصاحه 9	مصاحه 10	Total
عوامل الگوی توسعه گردشگری شهری در منطقه 4											
راهنماها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه 4											
اقدامات آموزشی و تبلیغاتی	11.1%	11.1%	11.1%	11.1%	11.1%		11.1%	11.1%	11.1%	11.1%	100.0%
اقدامات زیرساختی و سیاست گذاری	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	100.0%
اقدامات فرهنگی و اجتماعی	11.1%	11.1%	11.1%		11.1%	11.1%	11.1%	11.1%	11.1%	11.1%	100.0%
اقدامات نظارتی و بهداشتی		25.0%						25.0%			100.0%
زیرساخت‌های ناوگان حمل و نقل عمومی						33.3%		33.3%	33.3%		100.0%
مسائل زیست محیطی						33.3%		33.3%	33.3%		100.0%
فرصت‌ها و چالش‌های توسعه گردشگری شهری در منطقه 4 تهران											
امکانات و فرصت‌های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری											
امکانات رفاهی	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	100.0%
جاذبه گردشگری	16.7%				16.7%		16.7%	16.7%	16.7%	16.7%	100.0%
عوامل انگیزشی	20.0%	20.0%				20.0%		20.0%	20.0%	20.0%	100.0%
عوامل فرهنگی و اجتماعی				20.0%	20.0%			20.0%	20.0%	20.0%	100.0%
نیروی انسانی					50.0%			50.0%			100.0%
چالش توسعه گردشگری شهری											
چالش زیرساختی	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	100.0%
چالش اجتماعی-فرهنگی	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	100.0%
چالش مدیریتی	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	100.0%
چالش محیطی	20.0%	20.0%						20.0%			100.0%
چالش اقتصادی	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	10.0%	100.0%
SUM	9.9%	9.9%	7.2%	7.2%	11.7%	9.0%	9.0%	12.6%	12.6%	10.8%	100.0%
# N = Documents	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	1 (10.0%)	10 (100.0%)

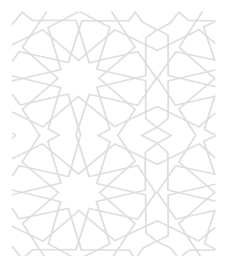
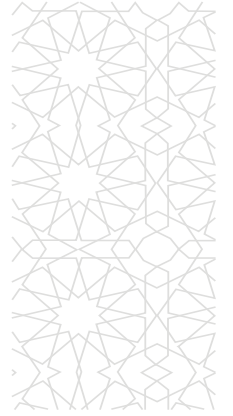
شکل ۵- توزیع فراوانی کدها به صورت ستون‌های درصدی بر اساس بخش‌های کدگذاری شده

محتوای هر فایل مصاحبه کدگذاری شده و تقریباً ۲۰ درصد آن کدگذاری نشده است. این موضوع بیانگر این مطلب است که افراد مصاحبه‌شونده به خوبی به موضوع پژوهش اشراف کامل داشته و سؤالات مصاحبه را به خوبی درک کرده‌اند و پژوهش حاضر به درستی به مرحله اشباع نظری دست یافته است.

از سوی دیگر، یکی از ابزارهای بسیار مفید نرم‌افزار مکس کیود دی ای، ابزار یا عملگر کد کاوریج است که با استفاده از آن می‌توان مقدار پوشش‌دهی کد استخراج‌شده از میان فایل‌های مصاحبه به تفکیک مشاهده کرد. در شکل ۶ بخشی از خروجی این عملگر برای ۱۰ فایل مصاحبه نمایش داده شده است. بر اساس نتایج جدول فوق، به طور میانگین ۸۰ درصد

Code System	مصاحه 1	مصاحه 2	مصاحه 3	مصاحه 4	مصاحه 5	مصاحه 6	مصاحه 7	مصاحه 8	مصاحه 9	مصاحه 10	TOTAL	SUM
عوامل الگوی توسعه گردشگری شهری در منطقه 4												0
راهنماها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه 4												0
اقدامات آموزشی و تبلیغاتی												0
استفاده از نیروهای متخصص در نهادی گردشگری	1%							1%			0%	0
استفاده از رسانه ملی جهت ترویج شهرت به بازدید از اماکن				2%					1%		0%	0
اطلاع رسانی مکان‌های گردشگری از سوی سرای محلات به صورت خودجوش	6%	3%						3%			2%	0
انجام تبلیغات مجازی و حضوری در اثر گردشگری	1%		4%	9%			3%	4%	0%	11%	3%	0
فرهنگ سازی و بالا بردن آگاهی گردشگری									1%		0%	0
برگزاری دوره‌ها و سخنرانی‌ها از سوی سازمان‌ها در اماکن تاریخی		2%	5%						1%		1%	0
برگزاری دوره‌های معرفی اماکن گردشگری در جلسات اولیا و مربیان		5%				2%		3%			1%	0
برگزاری کارگاه‌های آموزشی صنایع دستی منطقه 4 تهران									1%		0%	0
تشکیل اتاق‌های فکر در شهرداری‌ها و تونهای گردشگری برای ایده نو					1%				2%		0%	0
در اختیار قرار دادن نقشه اماکن گردشگری به گردشگران نوزدی	1%										0%	0
شناساندن اماکن گردشگری به مردم از طریق آموزش و بررسی	2%	4%		1%				3%	1%		1%	0
اقدامات زیرساختی و سیاست گذاری												0
کاهش هزینه‌ها به منظور جذب رانتر گردشگران از مناطق دیگر تهران		2%	6%	2%				4%		4%	2%	0
آشنایی ساکنان منطقه 4 از نهیبات گردشگری					0%	2%	8%	6%			1%	0
استفاده از بنرسازی استارت‌آپ‌ها برای درآمدهای در مناطق گردشگری				7%							1%	0
افزایش مشارکت بخش خصوصی (ام‌اند) در شرق تهران						2%					0%	0
انویت قراردادن توسعه گردشگری در انویت سازمان						3%					0%	0
ایجاد تفریح ناهم‌هنگاری بین شهرداری و سازمان میراث فرهنگی				3%							0%	0
ایجاد سازمان زیبا سازی به صورت نهاد مستقل و مجری در منطقه					1%				1%		0%	0
تشکیل سازمان مردم‌نهاد برای حمایت و استفاده از توانمندی محلات		5%	3%	2%					6%	0%	2%	0
بازسازی اماکن گردشگری از سوی شهرداری منطقه 4	1%								1%	3%	1%	0
مسئولیت نظارت بر اثر گردشگری در منطقه 4					2%						0%	0
بهبود و توسعه زیرساخت‌های گردشگری در منطقه 4 تهران						1%		1%			0%	0
تخصیص بودجه به صورت مستقل و مشخص به حوزه گردشگری				2%			2%	2%			1%	0

شکل ۶- توزیع فراوانی میزان پوشش‌دهی کدهای استخراج‌شده در کل متن‌های تحلیل شده

در این بخش به بررسی کدگذاری محوری، باز و انتخابی در نرم افزار مکس کیود دی ای پرداخته می شود. در جدول زیر بر اساس بخش های کدگذاری شده این مقوله بندی ارائه شده است.

فرصت ها و چالش های توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴ تهران
فرصت ها و چالش های توسعه گردشگری شهری به دو بخش امکانات و فرصت های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری و چالش توسعه گردشگری شهری تقسیم می شوند که جزئیات کدگذاری آنها در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

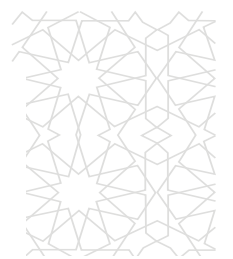
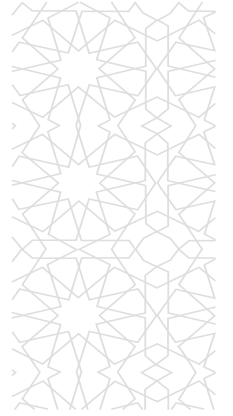
جدول ۴ - کدگذاری باز، محوری و انتخابی مقوله امکانات و فرصت های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری

فرآوانی کدهای استخراج شده	کدگذاری باز	کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
۲	وجود مراکز درمانی و سلامت بسیار مطلوب در منطقه ۴	امکانات رفاهی (۷۷)	امکانات و فرصت های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری (۱۴۳)
۲	تنوع ارائه خدمات عمومی توسط بخش خصوصی در منطقه ۴		
۳	موجود بودن فضای وسیع برای منطقه ۴ از نظر گردشگری		
۳	وجود بزرگراه های وسیع به منظور تسهیل دسترسی به اماکن گردشگری		
۳	مناسب بودن قیمت ها در سرویس های ارائه شده منطقه ۴ تهران		
۴	وجود امکانات رفاهی و تفریحی مناسب		
۴	وجود امکانات رفاهی مناسب و خوب در سطح منطقه ۴ تهران		
۷	تنوع تعداد رستوران و کافی شاپ ها در منطقه ۴ تهران		
۱۰	وجود زیرساخت های حمل و نقل عمومی و مترو در اماکن منطقه ۴		
۱۱	وجود پتانسیل خوب در اماکن پارک ها و ابنیه های تاریخی		
۱۴	گسترده گری حریم و وسعت اماکن تاریخی		
۱۴	گسترده گری حریم و وسعت جنگل ها		

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	فراوانی کدهای استخراج شده
امکانات و فرصت‌های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری (۱۴۳)	جاذبه گردشگری (۲۷)	وجود پتانسیل خوب در منطقه از حیث موزه	۱
		پتانسیل هدفمند کردن اماکن برای توسعه پروژه‌ها و جذب منابع ما	۴
		امکان ایجاد فرصت‌های کارآفرینی در منطقه و درآمدزایی برای شهروندان	۴
	عوامل انگیزشی (۹)	قدمت بالای اماکن تاریخی و گردشگری منطقه ۴ تهران	۶
		وجود انواع گردشگری فرهنگی، خرید، هنری، مذهبی و سلامت در منطقه	۱۲
		وجود شورونشاط اجتماعی میان شهروندان و عموم مردم منطقه	۱
عوامل فرهنگی و اجتماعی (۲۸)	توجه وافر به سرمایه‌گذاری در بخش فضای طبیعی و تاریخی	۸	
	دارا بودن جمعیت جوان بالا در منطقه ۴ تهران (۱۱ درصد جمعیت تهران)	۲	
	وجود انواع اقلیت‌های مذهبی در منطقه ۴	۴	
	پتانسیل برنامه‌ریزی برای اقشار مختلف در حوزه فرهنگی و گردشگری	۶	
	وجود علاقه‌مندی در بین شهروندان به پدیده گردشگری	۷	
نیروی انسانی (۲)	وجود تنوع فرهنگی بالا در منطقه و آشنایی با سلیقه‌های مختلف	۱۱	
امکانات و فرصت‌های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری کل بخش‌های کدگذاری شده			۱۴۳

چالش مدیریتی، چالش محیطی و چالش اقتصادی استخراج شده که بر اساس یافته‌های جدول شماره ۵، ۲۷۱ بخش با کدهای باز کدگذاری شده است.

در جدول ۵ مقوله‌های استخراج شده مربوط به چالش توسعه گردشگری شهری ارائه شده است. برای مقوله چالش توسعه گردشگری شهری ۵ بعد اصلی چالش زیرساختی، چالش اجتماعی- فرهنگی،

جدول ۵- کدگذاری باز، محوری و انتخابی مقوله چالش توسعه گردشگری شهری

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	فراوانی کدهای استخراج شده
چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	چالش زیرساختی (۵۷)	شرایط مهاجرپذیر بودن منطقه ۴ تهران	۱
		پرت بودن برخی از مناطق منطقه ۴ نسبت به مناطق دیگر	۱
		متفاوت بودن تسهیلات رفاهی بسته به نوع خدمت و حجم آن در مناطق	۱
		ضعیف بودن اماکن رفاهی در سطح منطقه	۱
		کاهش تعامل شهرداری با نهادهای مردمی	۲
		بالا بودن جمعیت منطقه و کمبود امکانات برای شهروندان	۲
		تقسیم ناعادلانه امکانات و تسهیلات بر اساس شماره منطقه	۲
		عدم ایجاد جاذبه گردشگری برای اقشار مختلف جامعه	۲
		توجه زیاد به اماکن تاریخی نسبت به سایر بخش های بکر گردشگری	۳
		فقدان خدمات عمومی ابتدایی در سطح منطقه ۴	۳
		کمبود هتل ها و محل های اقامتی در منطقه	۴
		عدم هماهنگی بخش های مهاجرپذیر شهر با توسعه گردشگری	۴
		فقدان جای پارکینگ کافی برای مناطق با ظرفیت گردشگری بالا	۵
		افزایش امکانات و سرویس ها و همسو بودن آنها با فرهنگ گردشگری	۷
چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	چالش اجتماعی - فرهنگی (۷۶)	دشواری بودن بازدید نقاط از حیث در دسترس نبودن وسایل نقلیه عمومی	۸
		ضعیف بودن سطح امکانات و تسهیلات نسبت به مناطق شمالی تهران	۱۱
		ناشناخته بودن بحث مهمان نوازی شهروندان	۱
		پایین بودن تعلق محله ای در بین مردم محلات	۲
		فقدان نگاه گردشگری به مناطق با ظرفیت گردشگری بالا	۲
		توجه کم به اماکن گردشگری با وضعیت اقتصادی و فرهنگی پایین	۳
		اثرات مخرب فرهنگی در مناطق حاشیه نشین	۳
		تجمع افراد معتاد و آلودگی زیست محیطی از سوی آنها	۴
تفکر فردگرایی و پرهیز از کار تیمی بین شهروندان	۴		

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	فراوانی کدهای استخراج‌شده
چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	چالش اجتماعی - فرهنگی (۷۶)	وجود اختلاف طبقات اجتماعی	۴
		کاهش سطح آموزش افراد و مسئولین در بخش گردشگری	۶
		محدودیت‌های عقیدتی و دینی در بازدید از اماکن گردشگری برای عموم	۶
		اثرات مخرب زیست‌محیطی	۷
		کاهش سرمایه اجتماعی در بخش فرهنگی منطقه	۸
		فقدان فرهنگ استفاده در اماکن تاریخی و گردشگری از سوی شهروندان	۹
		عدم شناخت شهروندان از مناطق گردشگری پیرامون خود	۱۷
چالش مدیریتی (۸۱)	چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	کم‌رنگ شدن آموزش مسائل و مزایای گردشگری از سوی مجریان	۳
		فقدان اقدام نظام‌مند در بخش گردشگری منطقه ۴	۳
		فرصت‌طلبی بخش‌های خصوصی و منفعت‌طلبی‌شان	۳
		عدم توجه بخش خصوصی به جذب گردشگر و استفاده مردم از امکانات	۴
		عدم اتمام پروژه گردشگری و نیمه کار رها کردن آنها از سوی مجریان	۵
		فقدان نظام و استراتژی روشن هدایتی و سازمان‌دهی تورهای گردشگری	۵
		فقدان برنامه‌ریزی بلندمدت در بخش گردشگری	۸
		پایین بودن سطح اعتماد بین سرمایه‌گذاران و شهرداری در اجرای پروژه	۹
		اطلاع‌رسانی کم در منطقه ۴ از لحاظ اماکن تاریخی و گردشگری	۹
		بی‌توجهی مردم، مدیران و مسئولین نسبت به گردشگری	۱۰
چالش محیطی (۱۳)	چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	فقدان توجه به افراد متخصص و نیروهای ماهر در بخش‌های گردشگری	۲۲
		پدیده قطع درختان در پارک‌های جنگلی	۱
		عدم رعایت مسائل زیست‌محیطی در برخی از قسمت‌های شهری	۱
		آلودگی‌های زیست‌محیطی بر اثر فاضلاب شهری	۱

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	فراوانی کدهای استخراج شده
چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	چالش محیطی (۱۳)	پدیده ساخت و ساز بی رویه و غیراصولی در اماکن گردشگری	۱
		توجه کم به مناطق دارای ظرفیت گردشگری بالا بر اساس اوضاع اقتصادی	۲
		ایجاد آلودگی صوتی بالا در مناطق گردشگری و سلب آسایش شهروندان	۳
		نبود مرزبندی زیست محیطی صحیح در منطقه ۴	۴
چالش توسعه گردشگری شهری (۲۷۱)	چالش اقتصادی (۴۴)	هزینه های بالا در مراکز رفاهی و خرید برای شهروندان	۱
		وجود شکاف اقتصادی در خانوارها	۴
		سطح درآمد پایین خانوارها	۶
		هزینه بالای استفاده از تسهیلات گردشگری	۶
		عدم تعیین بودجه و اعتبار خاص برای گردشگری از سوی نهاد شهرداری	۷
		عدم حمایت مالی و بیمه ای از طرح های سرمایه گذاری بخش خصوصی	۱۹
		کل بخش های کدگذاری شده برای چالش توسعه گردشگری شهری	۲۷۱

و سیاست گذاری، اقدامات فرهنگی و اجتماعی، اقدامات نظارتی و بهداشتی، زیرساخت های ناوگان حمل و نقل عمومی و مسائل زیست محیطی استخراج شده است. نتایج حاکی از آن است که ۲۰۸ بخش با کدهای باز فوق کدگذاری شده است.

در جدول شماره ۶ مقوله های استخراج شده مربوط به راهکارهای پیشنهادی توسعه گردشگری در منطقه ۴ ارائه شده است. بر اساس یافته های جدول زیر، برای مقوله اصلی راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴، ۶ بعد اصلی اقدامات آموزشی و تبلیغات، اقدامات زیرساختی

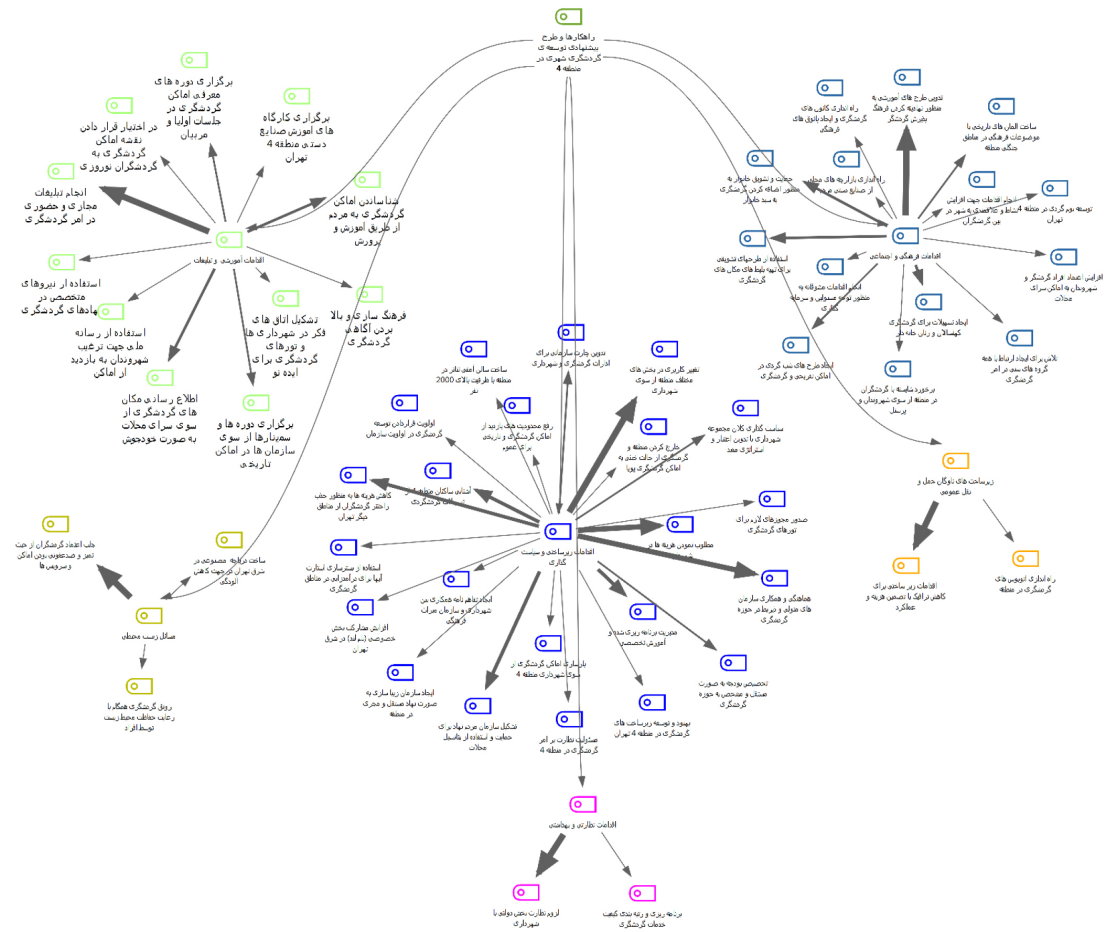
جدول ۶ - کدگذاری باز، محوری و انتخابی مقوله راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	فراوانی کدهای استخراج شده		
راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴	اقدامات آموزشی و تبلیغات (۵۳)	فرهنگ‌سازی و بالا بردن آگاهی گردشگری	۱		
		برگزاری کارگاه‌های آموزش صنایع دستی منطقه ۴ تهران	۱		
		در اختیار قرار دادن نقشه اماکن گردشگری به گردشگران نوروزی	۱		
		استفاده از رسانه ملی جهت ترغیب شهروندان به بازدید از اماکن	۲		
		استفاده از نیروهای متخصص در نهادهای گردشگری	۲		
		تشکیل اتاق‌های فکر در شهرداری‌ها و توره‌های گردشگری برای ایده نو	۳		
		برگزاری دوره‌ها و سمینارها از سوی سازمان‌ها در اماکن تاریخی	۵		
		برگزاری دوره‌های معرفی اماکن گردشگری در جلسات اولیا و مربیان	۶		
		شناساندن اماکن گردشگری به مردم از طریق آموزش و پرورش	۸		
		اطلاع‌رسانی مکان‌های گردشگری از سوی سرای محلات به صورت خودجوش	۸		
		انجام تبلیغات مجازی و حضوری در امر گردشگری	۱۶		
		راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴	اقدامات زیرساختی و سیاست‌گذاری (۹۳)	افزایش مشارکت بخش خصوصی (بام لندن) در شرق تهران	۱
				اولویت قرار دادن توسعه گردشگری در اولویت سازمان	۱
				ایجاد تفاهم‌نامه همکاری بین شهرداری و سازمان میراث فرهنگی	۱
				مسئولیت نظارت بر امر گردشگری در منطقه ۴	۱
				ایجاد سازمان زیباسازی به صورت نهاد مستقل و مجری در منطقه	۲
بهبود و توسعه زیرساخت‌های گردشگری در منطقه ۴ تهران	۲				
رفع محدودیت‌های بازدید از اماکن گردشگری و تاریخی برای عموم	۲				
ساخت سالن آمفی‌تئاتر در منطقه با ظرفیت بالای ۲۰۰۰ نفر	۲				
بازسازی اماکن گردشگری از سوی شهرداری منطقه ۴	۳				
خارج کردن منطقه و گردشگری از حالت خنثی به اماکن گردشگری پویا	۳				
استفاده از بسترسازی استارت آنها برای درآمدزایی در مناطق گردشگری	۳				
تخصیص بودجه به صورت مستقل و مشخص به حوزه گردشگری	۴				
تدوین چارت سازمانی برای ادارات گردشگری و شهرداری	۴				
سیاست‌گذاری کلان مجموعه شهرداری با تدوین اعتبار و استراتژی مفید	۴				
تشکیل سازمان مردم‌نهاد برای حمایت و استفاده از پتانسیل محلات	۷				
کاهش هزینه‌ها به منظور جذب راحت‌تر گردشگران از مناطق دیگر تهران	۷				
آشنایی ساکنان منطقه ۴ از تسهیلات گردشگری	۷				
تغییر کاربری در بخش‌های مختلف منطقه از سوی شهرداری	۱۱				

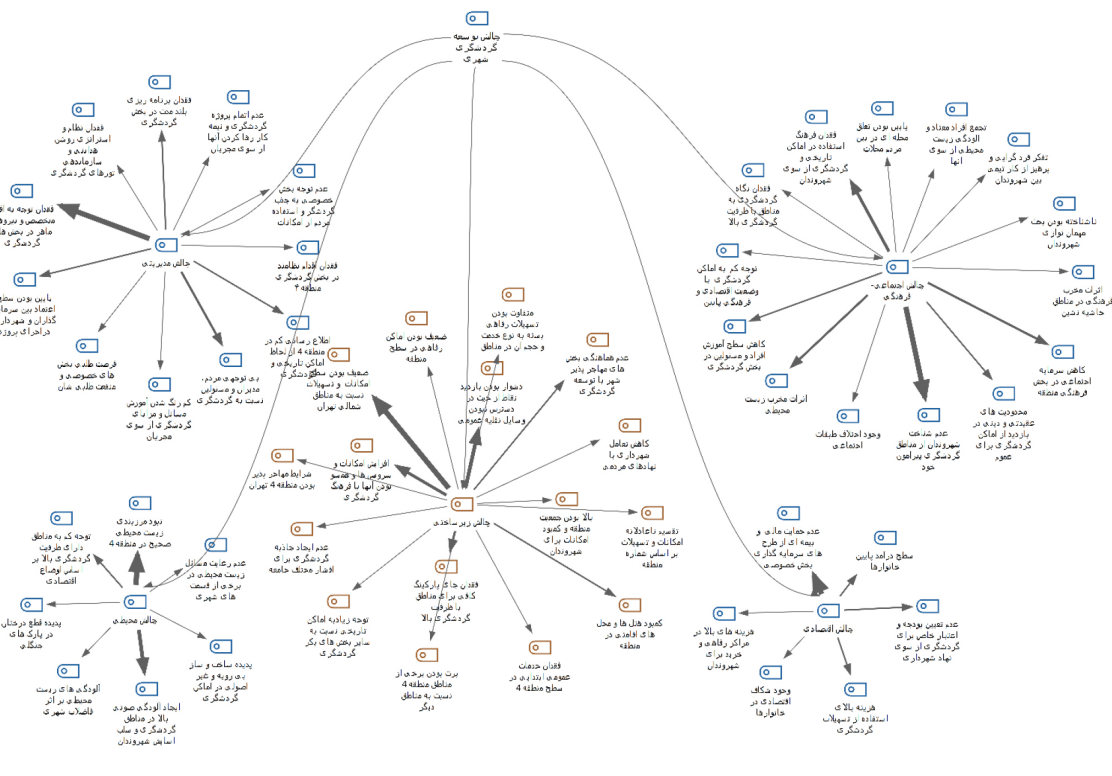
کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	فراوانی کدهای استخراج شده
راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴	اقدامات زیرساختی و سیاست گذاری (۹۳)	۱ صدور مجوزهای لازم برای تورهای گردشگری	۱
		۷ مدیریت برنامه ریزی شده و آموزش تخصصی	۷
		۱۰ مطلوب نمودن هزینه ها در شهرداری	۱۰
		۱۰ هماهنگی و همکاری سازمان های متولی و ذی ربط در حوزه گردشگری	۱۰
	اقدامات فرهنگی و اجتماعی (۴۸)	۱ تلاش برای ایجاد ارتباط با همه گروه های سنی در امر گردشگری	۱
		۱ افزایش اعتماد افراد گردشگر و شهروندان به اماکن سرای محلات	۱
		۱ برخورد شایسته با گردشگران در منطقه از سوی شهروندان و پرسنل	۱
		۲ انجام اقدامات جهت افزایش نشاط و علاقه مندی به شهر در بین گردشگران	۲
		۲ انجام اقدامات مشوقانه به منظور توجه مسئولین و سرمایه گذاری	۲
		۴ ایجاد طرح های شب گردی در اماکن تفریحی و گردشگری	۴
۵ ایجاد تسهیلات برای گردشگری کهن سالان و زنان خانه دار		۵	
۶ استفاده از طرح های تشویقی برای تهیه بلیط های مکان های گردشگری		۶	
۱۲ تدوین طرح های آموزشی به منظور نهادینه کردن فرهنگ پذیرش گردشگر		۱۲	
راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴	اقدامات فرهنگی و اجتماعی (۴۸)	۱ راه اندازی بازارچه های محلی از صنایع دستی مردم	۱
		۱ راه اندازی کانون های گردشگری و ایجاد پاتوق های فرهنگی	۱
		۲ توسعه بوم گردی در منطقه ۴ تهران	۲
		۴ ساخت المان های تاریخی با موضوعات فرهنگی در مناطق جنگلی منطقه	۴
	۶ حمایت و تشویق خانوار به منظور اضافه کردن گردشگری به سبد خانوار	۶	
راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴	اقدامات نظارتی و بهداشتی (۸)	۲ برنامه ریزی و رتبه بندی کیفیت خدمات گردشگری	۲
		۳ لزوم نظارت بخش دولتی با شهرداری	۳
	زیرساخت های ناوگان حمل و نقل عمومی (۴)	۱ راه اندازی اتوبوس های گردشگری در منطقه	۱
		۳ اقدامات زیرساختی برای کاهش ترافیک با تضمین هزینه و عملکرد	۳
	مسائل زیست محیطی (۵)	۱ ساخت دریاچه مصنوعی در شرق تهران در جهت کاهش آلودگی	۱
۱ رونق گردشگری همگام با رعایت حفاظت محیط زیست توسط افراد		۱	
۳ جلب اعتماد گردشگران از حیث تمیز و ضد عفونی بودن اماکن و سرویس ها		۳	
کل بخش های کدگذاری شده برای راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴			۲۰۸

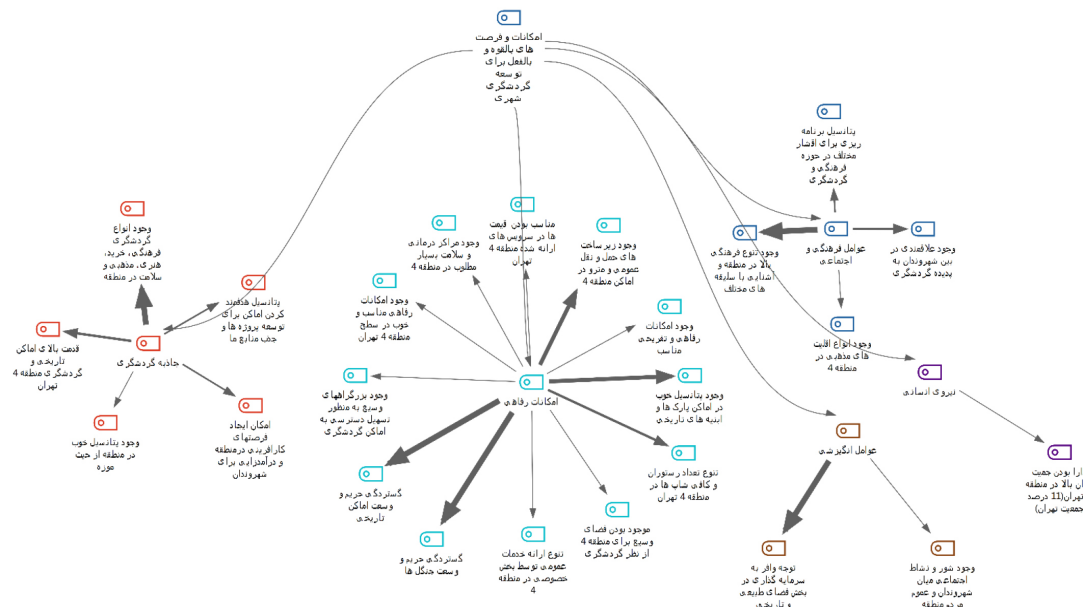
در نهایت بر اساس یافته های تجزیه و تحلیل کیفی مدل های زیر قابل ارائه است.

نمودار ۲- مؤلفه‌های راهکارها و طرح پیشنهادی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴

نمودار ۳- مؤلفه‌های چالش‌های توسعه گردشگری برای توسعه گردشگری شهری

نمودار ۴- مؤلفه های امکانات و فرصت های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری

نقشه تماتیک پژوهش حاضر را می توان به صورت شکل شماره ۷ ترسیم نمود.

شکل ۷- نقشه تماتیک پژوهش حاضر

بحث و نتیجه گیری

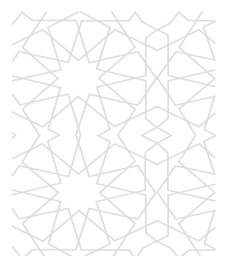
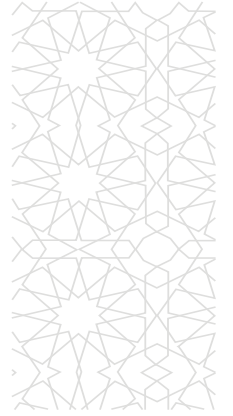
هدف پژوهش حاضر شناسایی چالش ها و فرصت های توسعه گردشگری در منطقه ۴ تهران بوده است. از نظر امکانات و فرصت های بالقوه و بالفعل، عواملی همچون امکانات رفاهی، جاذبه های گردشگری، عوامل انگیزشی، عوامل فرهنگی و اجتماعی، نیروی انسانی

عوامل فرهنگی و اجتماعی، نیروی انسانی شناسایی شدند. در بخش امکانات رفاهی می توان به مؤلفه های موجود بودن فضای وسیع برای منطقه ۴ از نظر گردشگری، وجود بزرگراه های وسیع به منظور تسهیل دسترسی به اماکن گردشگری، گسترده گری و

اشاره کنیم. نیروی انسانی یکی دیگر از مضمون‌های جدیدی بود که از سوی مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره شد. دارا بودن سطح جمعیت جوان بالا در منطقه ۴ تهران که حدود ۱۱ درصد جمعیت تهران را تشکیل می‌دهند در این دسته‌بندی قرار گرفت. برای یافته‌های این بخش می‌توان به مطالعات انجام‌شده از سوی حسینی (۱۳۹۴)، ایمانی و همکاران (۱۳۹۴) و محرابی و همکاران (۱۳۹۹) اشاره کرد که با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است.

چالش‌های توسعه گردشگری نیز در پژوهش حاضر بررسی شد. در این حوزه چالش‌های زیرساختی، چالش‌های اجتماعی-فرهنگی، چالش‌های مدیریتی، چالش‌های محیطی و چالش‌های اقتصادی شناسایی گردید. در بخش چالش‌های زیرساختی می‌توانیم به عوامل شرایط مهاجرپذیر بودن منطقه ۴ تهران، عدم هماهنگی بخش‌های مهاجرپذیر شهر با توسعه گردشگری، عدم ایجاد جاذبه گردشگری برای اقشار مختلف جامعه، تقسیم ناعادلانه امکانات و تسهیلات بر اساس شماره منطقه و ضعیف بودن سطح امکانات و تسهیلات نسبت به مناطق شمالی تهران اشاره کرد. یافته‌های این قسمت با پژوهش‌های انجام‌شده از سوی پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)، گل قامت راد (۲۰۱۹)، سندگل و شریفی‌نیا (۱۳۹۵)، ایمانی و همکاران (۱۳۹۴) همسو است. از جمله چالش‌های اجتماعی و فرهنگی می‌توانیم به توجه کم به اماکن گردشگری با وضعیت اقتصادی و فرهنگی پایین، اثرات مخرب فرهنگی در مناطق حاشیه‌نشین، کاهش سطح آموزش افراد و مسئولین در بخش گردشگری، اثرات مخرب زیست‌محیطی، فقدان نگاه گردشگری به مناطق با ظرفیت گردشگری بالا، وجود اختلاف طبقات اجتماعی و عدم شناخت شهروندان از مناطق گردشگری پیرامون خود اشاره کرد. این یافته‌ها با مطالعات

وسعت اماکن تاریخی و گستردگی حریم و وسعت جنگل‌ها اشاره کرد. یافته‌های فوق با نتایج پژوهشگران پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)، گل قامت راد (۲۰۱۹)، هاتیپوگلو و همکاران (۲۰۱۴)، محرابی و همکاران (۱۳۹۹) همسو است. این پژوهشگران نیز در مطالعه خود به مؤلفه‌های اقدامات زیرساختی و سیاست‌گذاری، وجود امکانات رفاهی و تفریحی مناسب اشاره کردند. برای بخش جاذبه‌های گردشگری می‌توانیم به امکان ایجاد فرصت‌های کارآفرینی در منطقه و درآمدزایی برای شهروندان، قدمت بالای اماکن تاریخی و گردشگری منطقه ۴ تهران، وجود انواع گردشگری فرهنگی، خرید، هنری، مذهبی و سلامت در منطقه، وجود پتانسیل خوب در منطقه از حیث موزه و پتانسیل هدفمند کردن اماکن برای توسعه پروژه‌ها و جذب منابع اشاره کرد. نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهشگران پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)، محمدی ده چشمه (۱۳۹۶) همسو بوده و این پژوهشگران نیز به کدهای استخراج شده در پژوهش حاضر اشاره کرده بودند. همچنین در مورد عوامل انگیزشی دو مؤلفه توجه وافر به سرمایه‌گذاری در بخش فضای طبیعی و تاریخی و وجود شورونشاط اجتماعی میان شهروندان و عموم مردم منطقه شناسایی گردید. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهشگران پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)، سندگل و شریفی‌نیا (۱۳۹۵) همسو است. عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز از دیگر مؤلفه‌های مهم امکانات و فرصت‌های توسعه گردشگری شناسایی شدند که می‌توانیم به عوامل وجود انواع اقلیت‌های مذهبی در منطقه ۴، وجود تنوع فرهنگی بالا در منطقه و آشنایی با سلیقه‌های مختلف، وجود علاقه‌مندی در بین شهروندان به پدیده گردشگری و پتانسیل برنامه‌ریزی برای اقشار مختلف در حوزه فرهنگی و گردشگری

انجام شده از سوی حسینی (۱۳۹۴)، کامرانی‌فر و همکاران (۱۳۹۴)، هاتیوگلو و همکاران (۲۰۱۴) همخوانی داشته و همسو است. چالش‌های مدیریتی یکی دیگر از موضوعات مهم در توسعه گردشگری بوده که از سوی کارشناسان به آن اشاره شد. فقدان توجه به افراد متخصص و نیروهای ماهر در بخش‌های گردشگری، اطلاع‌رسانی کم در منطقه ۴ از لحاظ اماکن تاریخی و گردشگری، فرصت‌طلبی بخش‌های خصوصی و منفعت‌طلبی‌شان، عدم توجه بخش خصوصی به جذب گردشگر و استفاده مردم از امکانات، عدم اتمام پروژه گردشگری و نیمه کارها کردن آنها از سوی مجریان و کم‌رنگ شدن آموزش مسائل و مزایای گردشگری از سوی مجریان از جمله چالش‌های شناسایی شده برای بخش چالش‌های مدیریتی هستند. این بخش از یافته‌های فوق جدید بوده و در مطالعات قبلی به آن هیچگونه اشاره‌ای نکرده‌اند. چالش‌های محیطی نیز از جمله عوامل زیست‌محیطی بوده که با صنعت گردشگری در ارتباط هستند.

عواملی از قبیل توجه کم به مناطق دارای ظرفیت گردشگری بالا بر اساس اوضاع اقتصادی، عدم رعایت مسائل زیست‌محیطی در برخی از قسمت‌های شهری، آلودگی‌های زیست‌محیطی بر اثر فاضلاب شهری، ایجاد آلودگی صوتی بالا در مناطق گردشگری و سلب آسایش شهروندان، نبود مرزبندی زیست‌محیطی صحیح در منطقه ۴، پدیده قطع درختان در پارک‌های جنگلی و پدیده ساخت‌وساز بی‌رویه و غیراصولی در اماکن گردشگری از جمله چالش‌های محیطی در توسعه صنعت گردشگری شناسایی شدند. یافته‌های این بخش از پژوهش با مطالعات پاشازاده و همکاران (۱۳۹۸)، کامرانی‌فر و همکاران (۱۳۹۴)، محرابی و

همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد. چالش‌های اقتصادی یکی دیگر از چالش‌های پیش روی صنعت توسعه گردشگری است که می‌توان به عوامل هزینه‌های بالا در مراکز رفاهی و خرید برای شهروندان، سطح درآمد پایین خانوارها، وجود شکاف اقتصادی در خانوارها، هزینه بالای استفاده از تسهیلات گردشگری، عدم حمایت مالی و بیمه‌ای از طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و عدم تعیین بودجه و اعتبار خاص برای گردشگری از سوی نهاد شهرداری اشاره کرد. این یافته‌ها نیز با مطالعات گل قامت راد (۲۰۱۹)، محمدی ده چشمه (۱۳۹۶)، حسینی (۱۳۹۴)، هاتیوگلو و همکاران (۲۰۱۴)، محرابی و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد. در نهایت می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که در کنار امکانات و فرصت‌های بالقوه و بالفعل برای توسعه گردشگری شهری در منطقه ۴ تهران، چالش‌ها و موانعی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به چالش‌ها و موانع اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی فرهنگی، مدیریتی و محیطی اشاره نمود.

پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های پژوهش

- توسعه فرهنگ مناسب و فراهم کردن یک بستر فرهنگی سازنده می‌تواند نقش مهم و مؤثری در توسعه هر سیستم رفتاری و از جمله رفتار گردشگری در جوامع داشته باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود اداره کل آموزش‌های شهروندی شهرداری تهران، نیازسنجی مربوط به آموزش شهروندان در حوزه گردشگری شهری را در دستور کار خود قرار دهد. حتی لازم است که موضوع گردشگری در سند راهبردی آموزش‌های شهروندی شهرداری تهران لحاظ گردد. در خصوص اجرایی ساختن دوره‌های آموزشی و در راستای فرهنگ‌سازی گردشگری نیز

فرهنگی از دیدگاه جامعه محلی، مطالعه موردی، آرامگاه شمس تبریزی در خوی، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۶، شماره ۳، صص ۱۰۷-۱۲۴.

حسینی، زهرا (۱۳۹۴) بررسی چالش‌ها و موانع توسعه گردشگری شهری ایلام، بازیابی شده از <http://www.irandoc.ir>

رجبی، آریتا (۱۳۹۷) شهر گردشگر «شهر گردشگر محور»، تهران، مهکامه.

سبزه‌علیان، مرضیه و مرضیه بقیری (۱۳۸۸) کتاب ۴، بانک اطلاعات شهرداری منطقه ۴، تهران، پرستا.

سندگل، مهدی و زهرا شریفی‌نیا (۱۳۹۵) بررسی موانع و مشکلات توسعه گردشگری، مطالعه موردی، شهرستان قائم شهر، فصلنامه علمی-پژوهشی، جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، شماره ۱، صص ۷۱-۸۳.

کازس، ژرژ و فرانسواز پوتیه (۱۳۸۲) جهانگردی شهری، ترجمه محلاتی، صلاح‌الدین، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

کاظمیان، غلامرضا و الهام آزادی (۱۳۹۰) الگوی توسعه گردشگری شهری در مرکز شهر تهران با رویکرد مدیریت شهری، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات گردشگری، سال هفتم، شماره ۱۵، صص ۵۳-۸۳.

کامرانی‌فر، حدیث و مریم قاسمی و سلمان حیاتی (۱۳۹۵) تحلیل چالش‌های توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی (مورد مطالعه، شهرستان بینالود) پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، دوره ۵، شماره ۱۴، صص ۱۱۱-۱۳۰.

محرابی، جواد و سیاوش خلیلی شورینی و احمد خلفی (۱۳۹۱) بررسی موانع توسعه گردشگری در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، شماره ۹، صص ۱۰-۱.

می‌توان از ظرفیت سراهای محلات و یا برگزاری جشنواره‌ها و همایش‌های مربوطه، بهره گرفت. این آموزش‌ها بویژه در سنین پایین و در بین کودکان و نوجوانان بسیار حائز اهمیت است.

- توسعه و افزایش مشارکت بخش خصوصی در شرق تهران می‌تواند یکی از راهبردها در جهت سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌های موردنیاز در مناطق بکر گردشگری منطقه ۴ تهران به شمار رود.

- پیشنهاد می‌شود مدارس شهر تهران به منظور معرفی هرچه بیشتر ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری این منطقه، گشت‌های شهری و بازدیدهایی را در برنامه‌های رفاهی و فوق برنامه خود برای دانش‌آموزان قرار دهند.

محدودیت‌های پژوهش

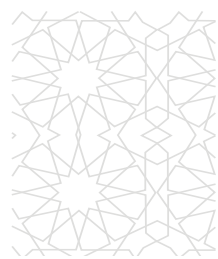
یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر آن است که نظر ساکنین منطقه و گردشگران مورد بررسی قرار نگرفته و تنها از دیدگاه کارشناسان و خبرگان امر بهره گرفته شده است. لذا پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی این موضوع لحاظ شود.

منابع

آزادی، الهام (۱۳۹۱) توسعه گردشگری شهری (با تکیه بر مرکز شهر تهران و رویکرد مدیریت شهری) تهران، تیسا.

ایمانی، بهرام و حمیده خسروی مهر و علی‌طورانی (۱۳۹۴) ارزیابی و رتبه‌بندی موانع توسعه گردشگری در شهرستان مینودشت، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۲، شماره ۱، صص ۷۵-۸۹.

پاشازاده، مهدی و حسین نظم‌فر و بختیار عزت‌پناه (۱۳۹۸) مدل‌سازی معادلات ساختاری موانع و چالش‌های توسعه گردشگری تاریخی-

Golghamat Raad, N. (2019) A Strategic Approach to Tourism Development Barriers in Iran, *Journal of Tourism & Hospitality*, Vol. 8 Iss, 3 No. 410, pp. 1- 8.

Hatipoglu, B., Alvarez, D. & Ertuna, B. (2014) A strategic approach to stakeholder involvement in the planning of sustainable tourism. the case of the Thrace region in Turkey, *Journal of Cleaner Production*, DOI, 10.1016/j.jclepro.2014.11.059.

Mbaiwa J. E., Toteng, E. N., Moswete, N. (2007) Problems and prospects for the development of urban tourism in Gaborone and Maun, Botswana, *Development Southern Africa*, 24, 5, 725- 740, DOI, 10.1080/03768350701650793

<https://doi.org/10.1080/03768350701650793>

Page, S.J., Hall, C.M. (2002) *Managing urban tourism. themes in tourism*, Harlo Prentice Hall.

Panasiuk (2020) Policy of sustainable development of urban tourism, *Pol. J. Sport Tourism* 2020, 27(2), 33- 37.

Papatheodorou, A. (2021) A review of research into air transport and tourism. *Launching the annals of tourism research curated collection on air transport and tourism*, *Annals of Tourism Research* 87, 103151.

محمدی ده‌چشمه، پژمان (۱۳۹۶) تحلیل راهبردی تنگناها و فرصت‌های توسعه گردشگری شهری (شهر شهرکرد) نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال ۱۷، شماره ۴۷، صص ۱۹-۳۷.

میسون، پیتز (۱۳۹۰) گردشگری، اثرات، برنامه‌ریزی و مدیریت، ترجمه میرزایی، روزبه و ترابیان، پونه، تهران، ترمه.

نوایی، رضا (۱۳۹۸) برنامه‌ریزی و خط مشی گذاری توسعه گردشگری، تهران، مهکامه.

یعقوب زاده، رحیم و صدرا عمویی و سیدرفیع موسوی (۱۳۹۷) گردشگری شهری و رویکردهای معطوف به شهر گردشگر، تهران، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

یاوری، حسین و سپیده حسین‌زاده و مریم رضایی (۱۳۸۹) شناخت صنعت جهانگردی (گردشگری) تهران، سیمای دانش.

Cave, J., Jolliffe, L. (2012) *Urban Tourism, Tourism, The Key Concepts*, Robinson, P. (Ed.) London, Routledge, pp. 268-270..

Evans, G, (2000) Planning for urban tourism. a critique of borough development plans and tourism policy in London, *International Journal of Tourism Research*, 2, 26-302.